

OHK - GeoSraf i Ja

III
B 21

GEOGR. OBZORNIK
/1961 2

49096100389. 3/4

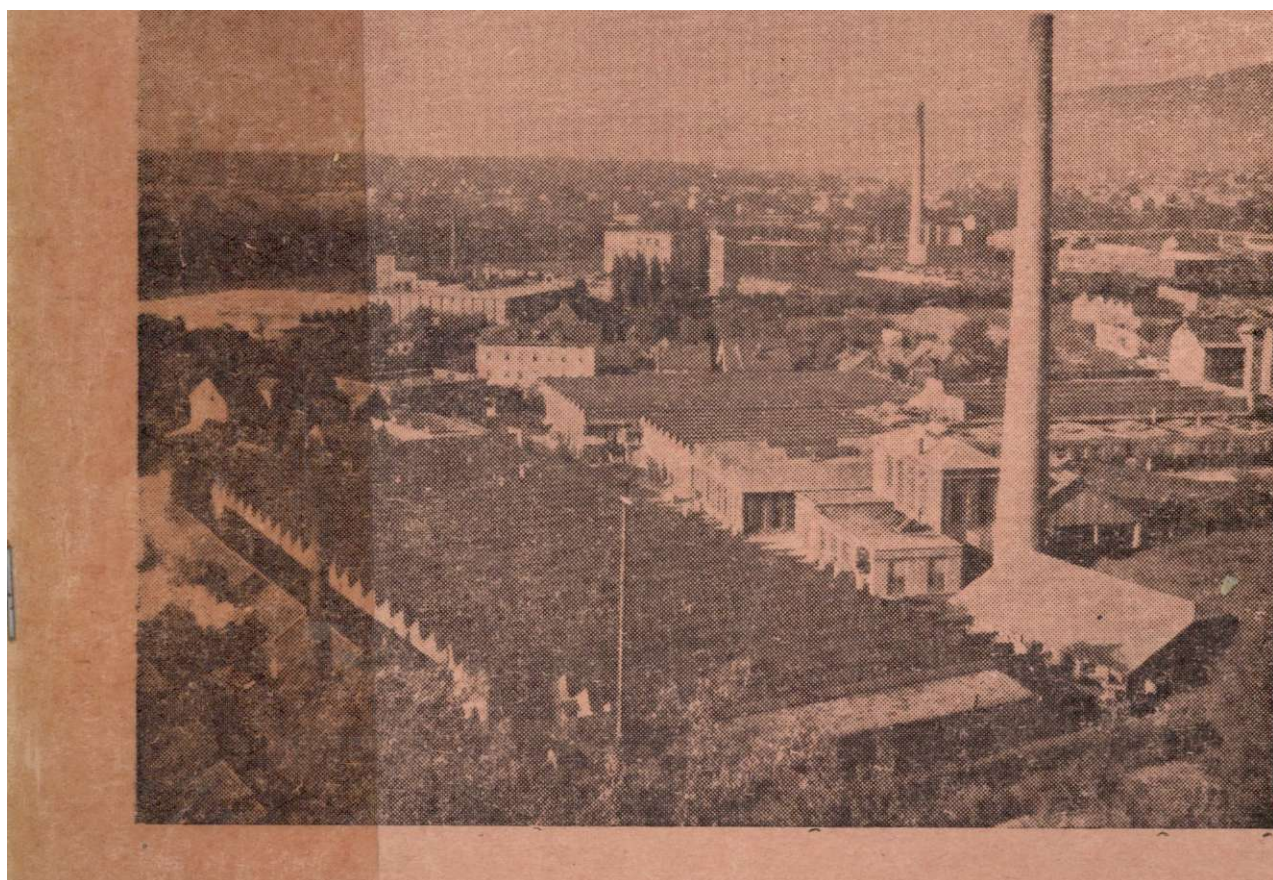
V LJUBLJANI - FF

COBISS

Leto Vili
Številka 3 - 4

Ljubljana
1961

MARIBORSKA ŠTEVILKA

Pobudo za vsebino te številke je dala podružnica Geografskega društva Slovenije v Mariboru, ki je večino gradiv«
tudi prispevala. Tako je ta mariborska številka GO v pretežni meri posvečena slovenskemu Podravju in Maribor»
kot njegovemu središču.

VSEBINA

Stran

ČLANKI

Mavricij Zgonik, Maribor — središče slovenskega Podravja	73
^ Janez Zupančič, Meteorološke značilnosti Maribora v letih 1951—1960 (s štirimi diagrami)	75
j Borut Belec, Morfologija mariborske ravnine (s 3 ilustr.)	78
j Mavricij Zgonik, Drava pod Mariborom kot hidroenerget- ski vir (z 2 skicama)	83
\JVanda Puklavec, Dravinjske gorice in njihovo gospodarstvo	87
y Zlata Seifrid, Izkoriščanje gozda in lesna predelava v vzhod- nem Pohorskem Podravju (z eno skico)	90
Stane Košnik, Gos[X>darske skupnosti v današnjem svetu .	93
Tone Oblak, Analiza geografskih učil, II. (Nadaljevanje) .	97

DROBNE NOVICE

Nafta v Afriki (M. Iladinja) — Prebivalstvo Poljske — Proizvodnja železove rude v Indiji — Iz LR Mongolije (T. Šifrer) — Rudno bogastvo Alžirije (Ruža Seliškar)	99
--	----

KNJIŽEVNOST

Popravki v diafilmih „Jug. Koroška“, „Dolenjska“, „Krška kotlina“ (I. Gams) ter „Gornja Savinjska dolina“ (D. Meze)_____ , , ,	101
--	-----

DRUŠTVENE VESTI

V. kongres geografov Jugoslavije (M. N.) — Resolucija VI. kongresa geografov Jugoslavije — Geografski se- minar novomeške podružnice GDS na Mirni gori (B. Kovač) »	101
Poročilo o geografskem krožku na celjski gimnaziji v šol- skem letu 1960/61 (Z. Knez-Strbenc)	104
Slika na naslovni strani: Industrijski značaj Maribora, v ospredju tekstilna tovarna	

GEOGRAFSKI OBZORNIK, časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo, izhaja štirikrat letno. Izdaja GeografsU»
društvo Slovenije, Odsek za geografski pouk. Uredniški odbor: Francka Hafner, dr. Ivan Gams, dr. Svetozar Ilešič,
dr. Vladimir Kokole, Polde Oblak, Mara Radinja. Uredila Mara Radinja. .

Za vsebino člankov so odgovorni avtorji sami.

Letna naročnina 400 dinarjev. Posamezna številka za naročnike 100 dinarjev. Naročajte in vplačujte na . naslov:
„Geografski obzornik“. Ljubljana, Aškerčeva ul. 12. Stev. tek. rai.: 600-70/3-14.

Tiskala: Tiskarna Šolskih delavnic tehniških sol v Ljubljani.

OPOZORILO! Vsem naročnikom, ki niso še poravnali naročnine za leto 1961, prilagamo položnico ter jih prosimo,
da denar čimpreje nakažejo. U P R A V A

MAVRICIJ ZGONIK

Maribor - središče slovenskega Podravja

Maribor je nedvomno naravno, gospodarsko in kulturno središče celotnega svobodnega slovenskega Podravja. Do tega se je povzpел med svojim razvojem predvsem zaradi tega, ker ima v primerjavi z vsemi drugimi pomembnejšimi kraji v tem prostoru najugodnejši geografski položaj in dobro povezuje njegove pokrajine oz. naravne enote v porečju Drave. Te se sicer med seboj razlikujejo, tako površinsko kakor gospodarsko, vendar pa po naravi težijo k Mariboru kot svojemu stikališču v tem prostoru. Široko in gospodarsko zelo aktivno gravitacijsko območje nudi Mariboru toliko gospodarskih virov za prehrano, predelavo in obdelavo, za trgovino in toliko delovne sile za njegovo živahno gospodarsko dejavnost, da je mogel Maribor zrasti ob istočasno ugodnih prometnih in trgovskih poteb v drugo največje mesto Slovenije in po gospodarski kapaciteti v eno največjih jugoslovanskih mest.

Kaj povezuje vse obrobne prirodne pokrajine z naravnim in gospodarskim mariborskim seliščem?

Dejstvo je, da je **Maribor naravno stikališče več zaključenih pokrajin**. Res da so skrajni vzhodni in zahodni predeli na prvi videz slabše povezani z Mariborom, vendar ne smemo mimo važnega naravnega činitelja, to je **Drave, ki je «lavna naravna prometna žila** celotnega mariborskega geografskega gospodarskega prostora oz. območja. Drava ga prečka v vsej dolžini v zahodno-vzhodni smeri od vstopa na jugoslovanska tla pri Dravogradu do skrajne vzhodne meje proti sosednji hrvatski republiki. Njeni pritoki Meža z Mislinjo, Pesnica, Dravinja in Mura ji dovajajo vode kar s precejšnjega zaledja. Drava pa ne daje mariborski pokrajini v najširšem smislu osnovnega poudarka le v hidrografskem in prometnem oziru. saj sta speljani v smeri njenega toka dve važni železniški progi, ena proti Koroški, druga proti Ptujju in Čakovcu ter dve cesti prvega reda proti Koroški in Zagrebu, temveč tudi v gospodarskem ozirju. Kot trenutno najmočnejši hidroenergetski vir v Jugoslaviji omogoča Drava obstoj in razmah številnih velikih tovarn najrazličnejših industrijskih panog, zlasti močne kovinske, tekstilne, lesne, elektrotehnične, kemične in živilske industrije. Tako je **Maribor znan** kot eno najvažnejših industrijskih

središč ne samo v Sloveniji temveč tudi v Jugoslaviji.

Poleg **zahodno-vzhodne osi**, ki prihaja do izraza pri nastanku in nadaljnji rasti samega mesta v starejših časih, je izredno važna tudi **južno-severna** ali **poldnevniška smer**. To je prehodna pot čez Dravo in veže Ljubljansko in Celjsko kotlino z Graško kotlino. Njen pomen je najbolj zrasel v moderni dobi od merkantilizma dalje. Na prehodu z ravnine v hribovit in gričevnat svet se je na stikališču teh dveh prometnih poti razvilo centralno mariborsko selišče, ki je imelo, in še ima, močno prometno, gospodarsko in kulturno privlačnost za široko zaledje.

Središče vzhodnega slovenskega Podravja se je sicer menjalo, a je bilo vedno ob robu prostora, kjer se stikajo Pohorje, Kozjak, Slovenske gorice, Dravsko-Ptujsko polje, Haloze in Vitansko-Boško gorovje. Opisani ugodni geografsko-prometni položaj Maribora je končno odločil, da je funkcija naravnega in gospodarskega središča pripadla njemu kot središču slovenskega Podravja. Mnogo starejši Ptuj je ravno zaradi tega v svojem razvoju za Mariborom močno zaostal.

Vzhodno slovensko ali jugoslovansko Podravje, ki se vključuje v najširši gospodarski okoliš Maribora, sestavljajo v jedru tri glavne geografske naravne enote: sredogorski in z gozdom porasli svet na zahodu, gričevnato vinogradniško in sadjarsko območje na V in poljedelska ravnina z obrobnim gričevjem ter hribovjem na jugu in jugovzhodu.

Najbolj svojstvena enota je obširno in i? gnajsa ter kristalastih skrilavcev zgrajeno prvotno Pohorje s tonalitnimi vrinki v sredini. Krasni iglasti gozdovi, ki segajo skoraj do samega vrha, z jasami in samotnimi kmetijami vmes, ter številni močni potoki na njegovi površini, dajejo Pohorju poseben pečat. Tako sta tu gozdarstvo in živinoreja glavni gospodarski panogi. Pohorje pa je v naši širši domovini znano tudi kot imenitno turistično območje. Odkar je zgrajena znana pohorska vzpenjača, je vedno bolj znano tudi v širšem jugoslovanskem merilu.

Vzporedno s Pohorjem se razteza ob avstrijski meji vse tam do Dravograda **Kozjak**, kate-rega vzhodni del Kobansko sega skoraj do za-

hodnega roba mariborskega šelišča. V primeri s Pohorjem nekaj nižje in živahneje razčlenjeno je sicer tudi kopasta prvotvorna¹ gruda. Obe pogorji dajeta gradbeni industriji in našim cestam izvrsten gradbeni material.

Med Pohorjem in Kozjakom oz. Kobanskim leži slikovita **Dravska dolina**. Ozka od Dravograda do Fale preide na Selniško-Ruskem polju v širšo diluvialno nižino **Mariborske ravn**. V vsej svoji dolžini je prometno kar najvažnejša in pokrajinsko izredno mikavna. Njeno vrednost dviga danes poleg tega zlasti njeno hidroenergetsko bogastvo. Kot hidroenergetski vir, ki daje energijo šestim velikim hidrocentralam, je za gospodarski razvoj celotnega mariborskega Podravja prvovrstnega pomena. Zaradi ugodnega nivalnega režima je Drava zelo pomembna tudi v širšem jugoslovanskem merilu. Temu primerno je Dravska dolina tudi močno industrializirana. Razen lesne in kemične je tu razvita zlasti kovinska industrija, katere začetki segajo daleč nazaj v čase glažutarstva in nekdanjih kovačij, ki so jih gnale pohorske vode.

Druga večja naravna enota so Slovenske gorice. Sestavlja jih daleč proti vzhodu segajoči sistem mladoterciarnega gričevja miocenskih laporjev in peščencev vse do Ormoža in Mure ter so naravno zaledje mariborskega gravitacijskega centra. Razmeroma vlažni dolini Ščavnice in Pesnice sta ovirali nastanek kakega osrednjega naravnega teritorialnega centra, tako da so vsi večji kraji Slovenskih goric ob njihovem robu, tako Radgona, Ljutomer, Ormož, Ptuj in Maribor. Lenart v Slov. goricah je razmeroma manjše lokalno središče. Razmeroma gosto naseljeni slovenjegoriški svet je močno agrarno in zlasti vinogradniško ter sadjarsko območje. Od tod so prihajali vsi tisti agrarni pridelki, ki so bili v rasti Maribora vedno kar najvažnejši gospodarski činitelj. To so za Maribor Slovenske gorice še danes, poleg tega prihaja od tod v mariborsko industrijo obilo delovne sile.

Tretja glavna enota je **Dravsko-Ptujsko polje**. Gornji del celotne ravnine je Dravsko polje, ki se v obliki velikega trikotnika razteza kot ogromen vršaj prodnatih diluvialnih nanosov skoraj do Ptuja, in ga obdajajo na vzhodni strani nižja prisojna ter z lepimi vinogradi pokrita pobočja Pohorja (Framske in Poljske gorice), živahno razrezana po celi vrsti potokov. Ti pritekajo s Pohorja deloma proti jugu v Dravinjo, deloma pa se razgube v prodnato osnovo polja. Ta del označujejo vlažne čreti. Dravsko polje preide vzhodno od črte Kidričevo—Ptuj v Ptujsko polje. Tu prodnati vršaj kmalu neha in polje je zato in zaradi debelejšje plasti humusa mnogo rodovitnejše. Odprto proti vzhodu, je toplejše in gosto naseljeno. Obenem s sosednimi terciarnimi **Halozami**, ki tvorijo južni rob celotnega polja, je eno najbogatejših agrarnih področij Slovenije in kmetijsko močno zaledje Maribora. Vtem ko je bolj prodnato Dravsko polje zna-

čilni) bolj po kulturi krompirja, je rodovitnejše Ptujsko polje bolj žitorodno področje.

Čeprav je značaj Dravsko-Ptujskega polja s Halozami v glavnem agrarno-vinogradniško, srečavamo danes v njem tudi močno industrializirane in urbanizirane kraje. Ti leže zlasti ob prometni žili, ki gre od Maribora proti jugu. Tako Hoče, Rače, Pragersko, Slovenska Bistrica. To področje spada že neposredno k mariborskemu industrijskemu bazenu. Novo, orjaško industrijsko podjetje v Kidričevem Tovarna glinice in aluminija pomeni obenem z novimi industrijskimi podjetji v Ptujju prelomnico za doslej prevladujoči agrarni značaj Ptujjskega polja. Bodoče nove velike hidrocentrale na Dravi niže od Maribora (Loka, Hajdoše, Bori, Ormož) pa bodo gospodarsko še bolj okrepile to področje in prispevale k novi industrializaciji.

Omenjene tri velike prirodne enote so neposredno sestavni deli slovenskega Podravja. Razen zemljepisno-prirodnih činiteljev jih vežejo še skupni gospodarsko-prometni interesi ter močen mariborski industrijski bazen na stikališču, K slovenskemu Podravju pa spadajo še nekateri drugi in bolj oddaljeni predeli. Tako močno industrializirana Mežiška dolina in lepo zaokrožena ter še agrarno prevladujoča **Mislinjska dolina**. Ravne in Slovenj Gradec sta tu glavni središči. Obe dolini se stikata v prometno važnem Dravogradu. Mežiško dolino odlikujeta rudarstvo in kovinska industrija obenem z Mislinjsko dolino, s katero je prej bila jedro prejšnjega slovenjgraškega okraja, je prometno kar najbolj navezana z Dravsko dolino in po njej z Mariborom. Tako je celotna pokrajina pripadla k svemu naravnemu gospodarskemu centru Mariboru.

Oddaljenejša pokrajina je tudi **Dravinjska dolina**. To je živahneje razrezan terciarni svet, kjer so živinoreja, les in vedno bolj se uveljavljajoča industrija (Majšperg, Poljčane, Oplotnica) glavni dohodek prebivalstva. Gornji del Dravinjske doline, z mnogo bolj razvito industrijo v Konjicah in Zrečah, pa spada zaradi bližine celjskega gravitacijskega jedra k celjskemu geografsko-gospodarskemu področju. V tem prostoru je vendar čutiti prepletanje obeh pomembnih slovenskih geografsko-gospodarskih regij.

Slednjič spadata k slovenskemu Podravju še bogato in žitorodno **Pomurje**, to je **Mursko polje** in **Prekmurje**. Obširna in plodna ravnina s tipičnimi obcestnimi vasmi in klimatičnimi posebnostmi priča, da smo tu že v območju subpanonskega sveta. Četudi sta obe glavni enoti dokaj oddaljeni od Podravja v ožjem smislu besede, sta pa po gospodarskih in prometnih zvezah vendar njegova sestavna dela. Dokajšnja oddaljenost od Maribora, svojevrstni, to je prevladujoči agrarni značaj, razmeroma gosta naseljenost z dvema močnejšima industrijskima centroma v Murski Soboti in Lendavi, vse to je za sedaj še toliko tehten razlog, da vztrajata obe pokrajini v lastnem okraju. Agrarna prenaseljenost, od-

hajanje **odvečne** delovne sile v industrijo in gradbeništvo mariborskega industrijskega bazena, prometna povezanost z njim, vse to pa so tako močni činitelji, da sta obe pokrajini kljub politično-teritorialni individualnosti še sestavni del slovenskega Podravja. Železniške zveze med Mariborom in Prekmurjem resda niso najboljše, saj je treba napraviti precejšen ovinek čez Ormož ali Čakovec, z dograditvijo severne cestne magistrale, ki bo vezala skrajne zahodne in vzhodne pokrajine Podravja, pa se bodo prometne zveze Prekmurja in Slovenskih goric z Mariborom znatno izboljšale. Tako se bo Pomurje dokončno naslonilo na Podravje z naravnim središčem v Mariboru.

Te na kratko opisane pokrajine slovenskega Podravja so deli najširšega gravitacijskega gospodarskega področja. Slovensko Podravje z Mariborom kot močnim atrakcijskim središčem pomeni podravsko geografsko-gospodarsko območje. Kolikor Maribor ni dovolj privlačno središče za vse ozemlje v prometno gospodarskem pogledu, krepí njegovo gravitacijsko funkcijo njegova pomembnejša in vedno bolj se razvijajoča kulturno-prosvetna vloga, zlasti odkar se v Mariboru hitro razvija tudi visoko šolstvo. Maribor ni danes le no število prebivalstva (leta 1960 je štelo mesto 84.000 prebivalcev"), temveč tudi po kulturni in SoTsko-prosvetni dejavnosti drugo največje mesto Slovenije.* Njegova visoko, ravnotako pa tudi vsestransko razvita industrija (zlasti kovinska, elektrotehnična, tekstilna in kemična), ki ima že bogato tradicijo, in ki se zlasti leno razvija po izgraditvi dravskih hidrocentral, daje Mariboru značaj industrijsko najbolj razvitih jugoslovan-

skih mest. Samo v 11 večjih mariborskih podjetjih, katerih vsako ima nad 5000 zaposlenih (to so tovarne: Mariborska livarna, Tovarna železniških vozil, Tovarna avtomobilov, Metalna, Elektrokovina, Mariborska tekstilna tovarna, Tovarna pletenin in konfekcij, Predilnica in tkalnica, Tovarna Vigogne, Svila-Maribor, Marics), je bilo ob koncu leta 1960 zaposlenih 22.760 delavcev in uslužbencev. Dnevno prihaja na delo v mariborske tovarne in druga podjetja ter ustanove na tisoče delavcev in uslužbencev iz bližnjega in daljnega gravitacijskega območja, zlasti odkar so večje tovarne uvedle za prevoz svojih zaposlenecv reden avtobusni promet, tako se radij gravitacijskega kroga vse bolj in bolj širi. Danes prihajajo delavci in uslužbenci redno na delo in se vračajo še isti dan domov vse do Radgone, Ptuja, Poljčan.

Maribor leži nedaleč od državne meje z Avstrijo in velik del zunanje trgovine gre čezenj. Mariborska carinarnica je ena največjih v državi. Zelo visok odstotek inozemskih vozil, ki prihaja v našo državo, gre čez Šentilj in Maribor, tako je središče slovenskega Podravja tudi vhodna vrata za turistični promet inozemcev v Jugoslavijo. Gospodarsko in geografsko tako pestre pokrajine se obenem z naravnimi lepotami in turistično mikavnostjo stekajo v naravnem središču in vedrem mestu ob Dravi, ki z močnim delovnim poletom utripa v naglem gospodarskem razvoju vsega Slovenskega Podravja.

* Mariborski okraj z okoli 333.000 preb. je edcu največjih v državi.

Janez Zupančič:

METEROLOŠKE ZNAČILNOSTI MARIBORA V LETIH 1951-60

Nekateri poznavalci Maribora hvalijo mariborsko vreme, drugi se pritožujejo, češ da se je v zadnjem času skazilo spricho megle, poletnega dežja, muhaste zime in drugih nevšečnosti. Take in podobne sodbe izvirajo iz vsakodnevnih izkušenj, zaslužijo pa sistematično proučitev na podlagi podatkov teze. nske meteorološke postaje v Mariboru. Lotil sem se tega dela in zbral nekaj gradiva, iz katerega so razvidna osnovna meteorološka dogajanja v Mariboru v zadnjih desetih letih (1951—1960). Morebitnih vremenskih sprememb brez ustreznih analiz za prejšnja obdobja ni bilo mogoče prikazati. Gradivo navajam v delni primerjavi z Ljubljano zgolj zaradi primerjave, ker se zavedam, da so mariborski podatki brez klimatskih vrednosti, kakršne imajo ljubljanski. Ti se namreč nanašajo na dobo od 1851 do 1936. Povzel sem jih iz dela dr. Vitalija Manohina »Podnebje Ljubljane«, objavljenem v Geografskem vestniku, 1. 1945, šte. 1—4.

1. Zračna temperatura v Mariboru

Normalna letna temperatura. Tako imenujem aritmetično sredino letnih povprečkov za dobo 1951—1960 zato, da bi laže razlikovali vrednosti, ki se nanašajo na posamezne časovne primere (povprečki), in vrednosti, ki se nanašajo na celotno dobo (normale). Tako pojmovana normalna letna temperatura je v navedenem obdobju znašala 9,4° C. Če jo primerjamo z ljubljansko, ki znaša 9,2° C, vidimo, da so bila zadnja leta v Mariboru le za malenkost toplejša, kot je to običajno v Ljubljani. Razen tega lahko ugotovimo, da v Mariboru ni bilo občutnega kolebanja letnih povprečkov. Najtoplejše leto je bilo 1951 (10,2° C), najhladnejše pa 1956 (8,1° C).

Normalna mesečna temperatura. Vrednosti lahko razberemo iz naslednje tabele:

Maribor 1951—60 Ljubljana 1851—1956

januar	-1,3	-2
februar	-0,3	-0.1
marec	4	4,4
april	9,6	9,4
maj	14,3	14,2
junij	18	17,7
julij	19,7	19,7
avgust	18,9	18,6
september	14,6	14,8
oktober	9,7	10,2
november	4,5	4,1
december	1,8	-0,4

Normalne mesečne temperature so bile njem času v Mariboru skoraj enake tistim, ki so značilne za Ljubljano. Omembe vredna razlika je menda samo v zimskih mesecih. December, januar sta bila v Mariboru nekoliko toplejša, februar in marec pa nekoliko hladnejša. Morda je taka razporeditev slučajna in gre v tem primeru za resnično spremembo zimskega vremena, oziroma za prestavitev mraza na pravi zimski čas (januar, februar, marec). Sicer pa je bilo v Mari-

prekašal (12,2° C), vtem ko je marec le malo zastajal za januarjem (6,8° C).

Povedano ne pomeni, da v Mariboru ni bilo zimskega mraza, prej, da je v zadnjem času zima pozno nastopala. Leta 1952, 1955, 1958, 1960 se je začela šele januarja; leta 1956 šele februarja. Razumljivo je, da se je zapoznili zimski mráz zavlekel še v drugo polovico februarja ali pa celo v prvo polovico marca. To je vzrok, da so povprečki za marec dokaj nizki: leta 1955 (1,1° C), leta 1956 (1,6° C), leta 1958 (1,4° C), kar je manj kot v nekaterih letih v decembru.

Občasne premike zimskega mraza lahko ugotovimo tudi z navedbo skrajno nizkih temperatur. Te niso bile januarja, marveč februarja (1956: -22,8° C, 1952: -21,3° C) in celo marca (4. 111. 1955: -19,0° C), kar je bilo v januarju le redkokdaj preseženo, v decembru pa nobenkrat.

2. Vlažnost in oblačnost

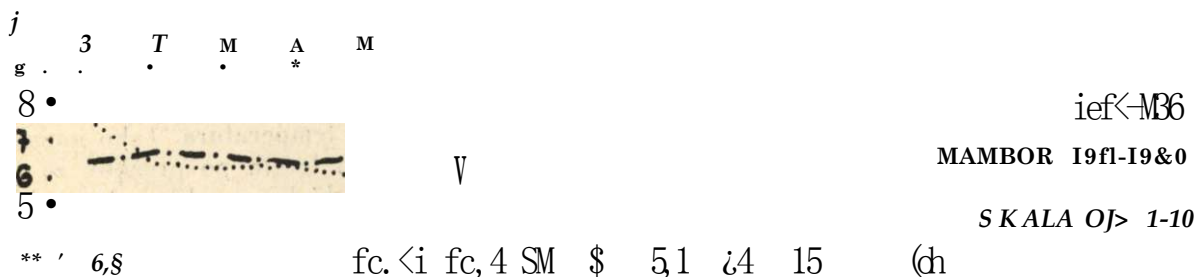
Relativna vlaga. Normalno mesečno gibanje relativne vlažnosti je razvidno iz priloženega grafikona.

Normalna mesečna relativna vlažnost se je premikala v nasprotju s temperaturo, kar je v naših krajih običajen pojav. Poleti je bila raz-

boru kolebanje mesečnih povprečkov izredno veliko. Kakšno leto so se povzpeli visoko nad normalo, vtem ko so bili zopet drugo leto nepriča-

meroma nizka, dvig v juniju je najbrž v zvezi z obilnimi padavinami v tem mesecu. Najbolj vlažna je bila jesen zaradi naglega zniževanja

kovano nizki. Zanimivo je, da so bila v navedenem obdobju poletja dokaj stalna. Razlika povprečnih julijskih skrajnikov je bila samo 4,5° C, junijskih 5,7° C, avgustovih celo samo 2,9° C. Zime so bile zares muhaste. December je bil nenavadno topel, saj so bile povprečne temperature za ta mesec le trikrat nekaj malega pod ničlo (1952: -0,8° C), včasih pa precej nad ničlo (1939: 3,2° C, 1960: 3,1° C). Januar je bil splošno zelo spremenljiv, saj je znašala diferenca njegovih skrajnih povprečkov 7,3° C. Februar ga je v tem pogledu še

zračne temperature v tem času. Najbolj vlažna meseca sta bila november in december, podobno kot v Ljubljani.

Oblačnost. Potek normalne mesečne oblačnosti razberemo iz naslednjih podatkov:

Med relativno vlažnostjo in oblačnostjo je določena skladnost: čim nižja je vlaga, tem manjša je oblačnost. Zaradi tega so bili pomladanski meseci vsaj v primerjavi z Ljubljano precej oblačni. Pojav je nedvomno v zvezi z močnejšimi

padavinami v tem času. Jeseni je bila oblačnost zmerna, čeprav je bil ravno november najbolj oblačen. To je torej skupaj z decembrom letna doba, ko smo imeli v Mariboru najmanj sonca.

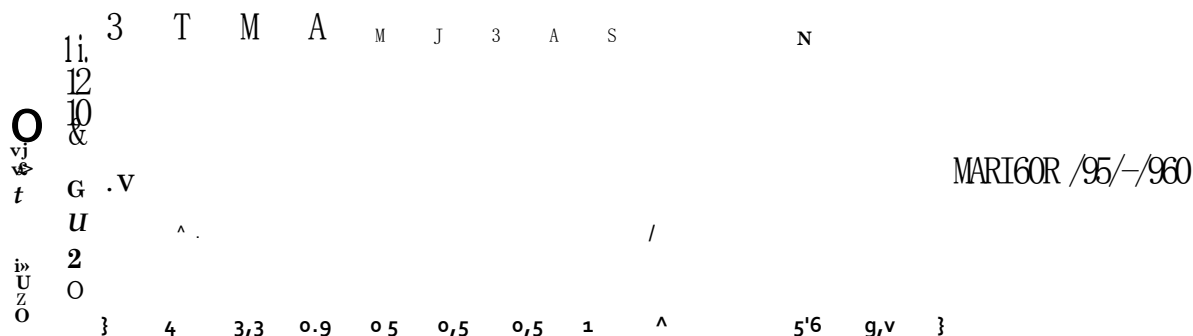
Megla. Gibanje normalnega števila dni z meglo po posameznih mesecih si lahko ogledamo na naslednji tabeli:

Navadno mislimo, da v Mariboru ni megle. V poletnih mesecih je res ni. V aprilu, maju,

pa kar 121\$ mm. Tz tega lahko zaključimo, da je bila v navedenem obdobju menjava suhih in mokrih let upoštevanja vredna.

Zelo zanimivo je bilo gibanje normalnih mesečnih padavin. Naj ga pojasnim v grafični primerjavi z Ljubljano:

Iz grafikona razberemo, da je bilo v Mariboru v zadnjih desetih letih največ padavin v maju, juniju in juliju. Ni mogoče reči, ali je navedeni

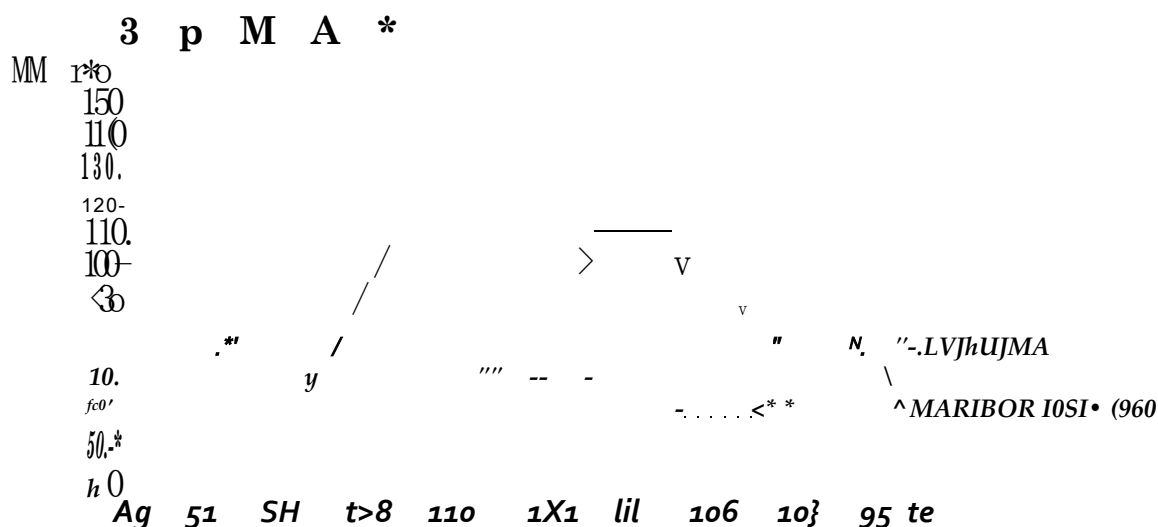
juniju, juliju in avgustu je skoraj neznan pojav. V jesenskih mesecih je več, zlasti v oktobru, novembru in decembru spričo naraščajoče vlažnosti in oblačnosti. Tudi po tej strani vidimo, da sta november in december najbolj vlažna meseca v letu. Trditev, da je sedaj v Mariboru več megle zaradi Mariborskega jezera, je tvegana, ker med nizko oblačnostjo in meglo ni zadostne razlike in ju je težko ločiti. Naj bo že kakor koli, Mariboru se zaradi megle ni treba pritoževati.

višek stalen in za Maribor značilen. Če je, potem imamo opravka s celinskim značajem padavin, kar se ujema s prirodnogeografskih položajem mesta. Jesenski meseci so bili razmeroma suhi, če jih smemo primerjati z Ljubljano, ki ima ravno v tem času največ padavin. Lepa jesen je bila vsaj v zadnjem desetletju posebnost mariborskega vremena. Za vinogradništvo in sadjarstvo je taka razporeditev padavin posebno ugodna, pomembna je tudi za tujski promet. Na Pohorju in v Slovenskih goricah je jesen najlepši letni čas!

3. Padavine

Normalna količina letnih padavin je v ob-

Mesečni padavinski povprečki so bili precej različni, vendar lahko trdimo, da je bilo le malo kdaj več kot 200 mm mesečnih padavin. Največ

dobju 1951—1960 znašala 1050 mm, kar je za dobro četrtino manj kot v Ljubljani (1459 mm). Letni padavinski povprečki so se precej menjavali, Leta 1953 je bilo samo 897 mm padavin, leta 1951

jih je bilo junija 1956, ko je padlo 237 mm dežja, a od tega 76 mm v enem dnevu. Zdi se mi, da je bilo precej poletnih padavin v obliki ploh in nalivov, saj sem lahko večkrat zabeležil primere

50 do 60 mm dnevni padavin. Največ jih je bilo li. septembra 1953 — 11 mm. To je skoraj toliko, kot jih pade običajno v dveh zimskih mesecih skupaj.

Zimski meseci so bili navadno zelo suhi. Marca meseca leta 1953 je bilo vsega skupaj 3,8 mm padavin, februarja 1959 pa 4,8 mm. Takih primerov suše v poletnih mesecih ni bilo.

Sneg. Večinoma je snežilo v januarju, februarju in marcu normalno po 6 dni. V decembru je bilo polovico manj dni s snegom. Leta 1958 v decembru sploh ni bilo snega. Marca je snežilo vsako leto, aprila vsako drugo leto. Novembra je bil sneg precej pogost, vtem ko je bil oktobra samo enkrat (29. X. 1955) in v maju tudi samo enkrat (6. V. 1957).

Kar zadeva število padavinskih dni, rečemo lahko, da je bil običajno vsak tretji dan obdarjen z dežjem ali snegom. Najmanj padavinskih dni je bilo v januarju in februarju (32%), največ v maju in juniju (45%).

4. Zračni pritisk in vetrovi

Zračni pritisk. Gibanje normalnega mesečnega pritiska karakterizirajo naslednji podatki:

januar	februar	marec	april
737,3 mm	736 mm	737,2 mm	736,8 mm
maj	junij	julij	avgust
737,1 mm	737,1 mm	737,2 mm	337,3 mm
september	oktober	november	december
739 mm	739,4 mm	735,9 mm	737,5 mm

Iz tabele lahko razberemo, da so vsaj v zadnjem desetletju odločali o zračnem pritisku dinamični činitelji. Če bi bili termični, bi bil najvišji pritisk pozimi, najnižji poleti. Bilo pa je skoraj obratno, pri čemr pa je vendarle treba opozoriti na precej visok pritisk v decembru in januarju. Značilno je, da je bil največji pritisk v zgodnji jeseni. Zanimivo bi bilo ugotoviti, če je ta maksimum stalen, od kod izvira in koliko je od njega odvisno lepo jesensko vreme v Mariboru.

Borut Belec

MORFOLOGIJA MARIBORSKE RAVNINE

Mariborska ravnina je v morfološkem pogledu razgiban svet pleistocenskih teras in pričetek velike prodne akumulacije Dravskega polja. Pri prestopu v subpanonsko področje je pleistocenska Drava odložila prod v obliki ogromnega trikotnega vršaja, ki sestavlja današnje Zgornje Dravsko polje. Vendar ledeniška Drava ni le akumulirala velikanskih množin proda, temveč

Vetrovi. Izračunal sem normalni mesečni tok vetrov za 8 vetrovnih smeri. Prišel sem do zaključka, da so bili pomembni le 4 vetrovi; severozahodnik, jugovzhodnik, sever in jug. Prva dva sta bila vendarle precej bolj pogostna, kot je razvidno iz priložene tabele:

januar	februar	marec	
6	6	7	jug
7	8	9	sever
11	12	15	jugovzhod.
23	20	16	severozahod.
39	29	27	tišina
april	maj	junij	
7	9	9	jug
8	6	7	sever
12	16	15	jugovzhod.
24	28	22	severozahod.
23	24	23	tišina
julij	avgust	september	
7	10	5	jug
6	4	3	sever
15	14	15	jugovzhod.
26	14	21	severozahod.
29	33	36	tišina
oktober	november	december	tišina
6	3	5	
5	8	6	jug
13	13	15	sever
20	20	19	jugovzhod.
40	37	40	severozahod.

Severozahodnik je večinoma pihal ponoči iz Dravske doline, jugovzhodnik pa podnevi v Dravsko dolino, ki jo na severu obdajajo prisojne rebri Kozjaka in Slovenskih goric. Ta primer kaže, da imamo v Mariboru skoraj redno menjavo dolinskih in gorskih vetrov.

Sever je bil večkrat nad Dravskim poljem, najraje ob koncu zime in na začetku pomladi. K. sreči je bil večinoma slab in le malo podoben burji, ker je le včasih dosegel v povprečku drugo stopnjo. Jug je bil pogostejši v topli polovici leta. Bil je nekoliko močnejši in je včasih dosegel v povprečku tretjo, izjemoma pa tudi četrto stopnjo. Ugotovimo lahko, da je Maribor zelo mirno mesto in dobro zavarovano pred neprijetnimi vetrovi.

je lastno naplavino tudi erodirala in s tem ustvarila sistem teras, značilen za mariborsko pokrajino.

Širša mariborsko okolico tvorijo na severu Mariborske gorice, zgrajene iz tortonskega foraminifernega laporja in vzhodno Pohorje na jugozahodu, sestavljeno iz metamorfnih kamenin. Na pohorskem vznožju se dviga še tonalitna Pekrska gora.

Morfološka karta Mariborske ravnine — 1 aluvij ob Dravi (oreška terasa), 2 bresteniška ali breijanska terasa, 3 nilja
stopnja brezjanske terase, 4 Smetanova ali pobreika terasa, 5 studenška ali tezenska terasa, 6 limbuška terasa,
7 ilovice vrSajev, 8 ilovnata pekrska terasa, 9 terciar Slovenskih goric, 10 starejše kamenine Pohorja in Kozjaka,
11 meja proda in ilovic, 12 obseg sklenjene zasedave Maribora

Mariborskim goricam se Drava tesno približa pri Melju, kjer izpodkopava Meljski hrib. Tudi pri Mariborskem otoku se nasloni na gričevje. Tukajšnja struga je epigenetskega izvora, saj se reka zajeda v skrilave laporje v neposredni bližini prodne naplavine.

Pokrajinsko zelo značilne so pliocenske uravnave v višjih legah. To so nivoji Mariborskih gor, Limbuških gor in vzhodnega Pohorja, izdelani v starejših kameninah. Najnižji predkvartarni nivoji se nahajajo na vzhodnem pobočju Pohorja v višinah med 295 in 335 m. Ponekod je mogoče ugotoviti dve stopnji. Značilna je stopnja v višini 295 do 305 m. Taka je ilovnata terasa za Pekrsko goro, domnevno iz starejšega pleistocena.

dravski prod. Debelina ilovic se v smeri Pohorja veča.

Drava je izpodjedla tudi vršaj nad Sp. Radvanjem in vršaj med Pekrami in Zg. Radvanjem, ki počasi prehajata v višjo ilovnato Pekrsko teraso.

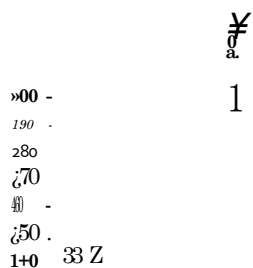
Tukajšnje ilovice izkoriščata opekarni v Radvanju in Razvanju, v preteklosti pa je bilo veliko poljskih peči.

Potoki, ki pritekajo s Pohorja, v produ dravskega vršaja kmalu poniknejo, kot Radvanjski potok v Betnavskem ribniku, Razvanjski potok, Hočki potok in drugi. Tu se prične tako imenovana izgonska pokrajina, značilna po hidrografskih posebnostih.

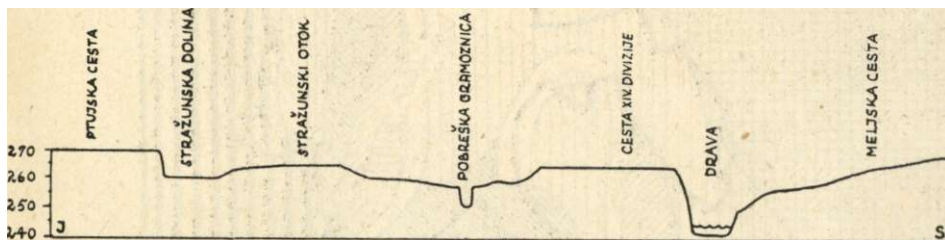
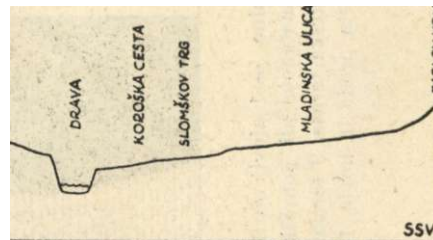
Limbuški terasi sledi **studenška**, ki je le malo

PROFIL POHORJE-BADLOV VRH

M. DOLŽIN 1:20.000, M. VIŠIU 1:2000

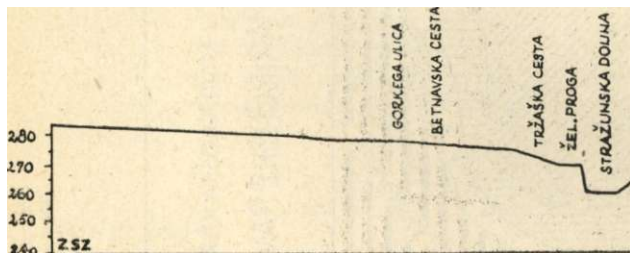
V
Z
J

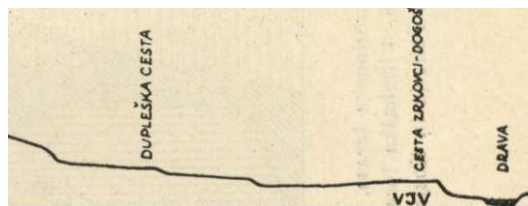
PROFIL TEZKO-MELŽE
M. DOLŽIN 1:20.000, M. VIŠIN 1:2000

PROFIL STUDEKICI-STRAŽUN-DOGOSE

M. DOLŽIN 1:40.000, M. VIŠIN 1:2000

0
2

Ravninske terase so prodnate. Najvišja je **limbuška** terasa. Poteka od Limbuša preko Studencev in naprej v smeri Tržaške ceste. Na pohorski strani jo obroblijo ilovnati vršaji, ki jih je Drava izpodrezala. Vrtanja na vršaju Razvanjskega potoka so pokazala, da prevladujejo peščene ilovice, med katere se vpletajo plasti proda in posamezne debele skale. Pod težo vršaja se nahajajo le tanjše plasti proda, peska in ilovic. **ki jih je nasul Razvanjski potok in tako prekril**

nižja. Po njej potekajo plitve doline, ki se začno v Studenškem gozdu. Posebno značilna dolina teče mimo Železniških delavnic >Boris Kidričič in kadetnice proti Tržaški cesti, torej ob robu limbuške terase.

Na levem bregu ne najdemo ekvivalenta limbuške terase, pač pa je razširjena studenška terasa. Severno od Mladinske, Maistrove in Wilsonove ulice prehaja v ilovice manjših vršajev, ki so jih nasuli potoki iz Slovenskih gor. Po-

sebnost velika je nasipal Počehovski potok. Tudi tukajšnje ilovice so nekoč izkoriščale opekarne in poljske peči.

Drugod jo sestavlja dravski prod. Rošpoški in Vinarski potok sta lastno ilovnato naplavino že prerezala in se globoko zajedla vanj. Tako je nastal nekakšen mariborski »badland«.

Spodnji rob te terase lahko lepo sledimo od Mariborskega otoka preko Smetanove ulice. Gosposvetske ceste, Gregorčičeve, Razlagove ulice in Trga Borisa Kidriča do železniške postaje.

ponovno preide na desni breg na Pobrežje. Tuto bi jo lahko imenovali tudi pobreško teraso. Pripada ji tudi stražunski otok, ki ga obkroža močvirna dolina Stražunskega potoka oziroma suha struga Drave. Domnevajo, da se je Drava iz svoje prvotne struge, ki naj bi potekala preko Studencev v Stražun, prestavila proti Melju, stražunska dolina pa se je polagoma zamočvirila. Stara dravska struga je široka do 200 m in globoka čez 20 m ter je dosegla vododržno glinasto ploščo, ki tvori podlago prodni nasipini.

Področje med Kamnico in Mariborom je bilo raziskano z geoelektričnimi sondami. Proučevanja so pokazala, da se tod nahaja staro korito Drave, v katerem se zbirajo stalne količine vode s področja severozahodno od Maribora, prav tako pa tudi voda, ki pronica skozi prod. Prodna nasipina leži na erodirani bazi, ki jo sestavljajo temni glinasti skrilavci karbonske ali triadne starosti in tvorijo podlago, nagnjeno od zahoda proti vzhodu. Tako tvorijo pri elektrarni Mariborski otok pregrajo, visoko 10 do 15 m, a že nekaj sto metrov nizvodno, torej proti vzhodu, ležijo v gladini Drave. V njih je vrezano tudi omenjeno korito Drave, in to v smeri zahod—vzhod.

Na desnem bregu je studenška terasa bolj razširjena in spremlja Dravo vse do Pobrežja. Rob terase poteka ob pokopališču, železniški progi in Tržaški cesti, nato pa zavije na jugovzhod ter loči Tezno in Stražunski gozd. To ježo lahko sledimo še daleč naprej mimo Brezja in Dogoš.

Naslednja nižja terasa je Smetanova, imenovana po Smetanovi «lici, ki leži pod ježo studenške terase. Je le nekaj metrov nižja od studenške in je precej valovita. Prične se v Studenškem gozdu in se nadaljuje na levem bregu v mestu, nakar

Glinasta plošča se spušča od Studencev, Stražuna in Miklavža približno 20 m pod prodom proti jugo-jugozahodu. V smeri Miklavž—Hoče se zopet dvigne in tvori med Studenci in Stražunom na severu ter Hočami na jugu položno sinklinalo, ki se polagoma znižuje proti Miklavžu. To nam potrjujejo tudi novejša geoelektrična merjenja pri Bohovi. Osnova produ so mlade pliocenske peščene gline in lapor z vodnim horizontom. Od tod številni izvirki talne vode v Stražunu, v Studencih in pri Miklavžu. Talna voda je marsikje zlepila prod v trden konglomerat.

Smetanova ali pobreška terasa zavzema skoraj vse Pobrežje vzdolž Ceste XIV. divizije in Dupleške ceste. Po višini ji ustreza tudi sorazmerno široka terasa zahodno od Dogoš, ki meji z zgornjim robom na studenško teraso Tezenskega gozda.

Še nižja je bresterniška terasa. Sega od Brestemice mimo Mariborskega jezera v Studenški gozd, kjer pa je ozka in precej razrezana. A mestu se pojavi pod Koroško cesto in se nadaljuje preko Glavnega trga in Ulice kneza Koclja. Njen zgornji rob je zelo zabrisan, ostrejša meja proti Smetanovi terasi se kaže le v strmini (jraj-skega trga, Vetrinjske ulice, Ulice heroja Šlan-

dra, Mlinske ulice in Meljske ceste. Partizanska cesta sledi robu Smetanove terase od železniške postaje do Grajskega trga, podobno kot Gregorčičeva ulica robu studenske terase. Slovenska «lica in Slomškov trg spadata torej v nivo Smetanove terase.

Na Pobrežju spada k bresterUiški terasi vso ozemlje vzhodno od ježe, ki poteka proti jugu čez Pobrežje do okljuka pri Brezju. Bresterniško teraso bi tukaj lahko imenovali brezjansko teraso. Med Zrkovci in Brezjem se pojavi še nižja terasa, že nekakšna aluvialna stopnja brezjanske terase.

Najnižjo dravsko teraso imenujemo oreško. Obsega Mariborski otok, najnižji del Studenskega gozda, v mestu pa Pristan in velik del Orešja. Pripada ji tudi relativno širok pas od Drave do ježe pod Zrkovsko cesto mimo Zrkoveo in Dogoš do Miklavža. To je že aluvialna terasa z mnogo mivke.

Petrografska sestava proda je zelo pestra. Sestavljajo ga kvarciti, porfirji, serpentin, andeziti, sljudni skrilavci, tonaliti, apnenci in rogovlačniki.

Sedanje površje je bilo nasuto v glavnem v dobi wiirmske glaciacije. Do glavnega nasipanja je prišlo, ko se je ledenik po svojem največjem obsegu že nekoliko umaknil in je Drava v svojo nasutino v Celovski kotlini naglo vrezovala svojo strugo, prod pa odnašala ter ga v obliki vršaja napisala na Dravskem polju. Po nasipanju v wiirmski dobi se je Drava pričela urezovati v lastno nasipino. V tem času je nastal Stražun in vse nižje terase vključno Smetanovo teraso.

Meja med pretežno akumulacijskimi in erodiranimi površinami je na desnem bregu zelo ostra. Izraža se v 20 m visoki strmi ježi pri Mariborskem otoku, pod Obrežno in Ruško ulico v Studencih in pod Pobreško cesto. Ob Nasipni ulici napravi ježa močan zavoj v Stražun ter zavije slednjič onstran Ptuijske ceste proti Miklavžu. Tu se sicer zniža na 15 m, vendar zaradi tega ne izgubi značaja markantne pregraje proti nižjim terasam.

Na levem bregu Drave je ta meja manj izrazita, ker je reka prodirala proti jugu in pri postopnem vrezovanju nikoli ni dosegla svojega izhodišča. Tako je izdelala terase, značilne za mariborsko mestno jedro. Tn kakor se je v mestu odbijala od visoke ježe studenske terase proti severu, tako jo je gričevje od Meljskega hriba proti Zrkovcem in Dogošam usmerjalo proti jugu. Pri tem je ustvarila terase od Pobrežja s Stražunom preko Brezja in Zrkovec. Dogoš in Miklavža. To je torej po nastanku mlajše ozemlje, ki ga označujejo le nižje terase. Izdelala jih je Drava v času svojega poglobljanja, pri čemer pa ie tudi nekoliko akumulirala.

Razliko med akumulacijskimi in erozijskimi terasami nakazuje tudi sestava proda, ki je na nižjih erozijskih terasah bolj grob in nekoliko manj apniški kot na višjih akumulacijskih terasah.

Najmlajši v morfološkem razvoju pokrajine je najnižji svet ob Dravi, ki ga prištevamo v aluvij. Sestavlja ga pretežno pesek, ki mu je primešan prod in se zato razlikuje od sestave višjih teras.

Prodna akumulacija pokaže kljub pestri menjavi materiala, da imamo na starejši limbuško-studenski terasi opraviti z dvema več ali manj izrazitima zasipoma. **Prvi zasip** leži v globini in ga sestavlja nekoliko bolj droben prod. Kaže na umirjeno akumulacijo v toplejši zadnji medledeni dobi. Prekriva ga **drugi zasip**, sestavljen iz debelejšega proda, ki ga je naplavila Drava v hladnejši wiirmski dobi, ko se je že pričela vrezovati. Zdi se, da postaja material v smeri ježe debelejši, saj se pri tem bližamo strženu nekdanje struge. Včasih sta oba zasipa ločena s konglomeratno plastjo.

Enako sliko opazimo na levem bregu Drave. Tudi tu se pojavita dva zasipa, čeprav nekoliko manj izrazito in se ob Dravi, kjer je material zelo grob, izgubita.

Na Pobrežju se še tudi rahlo izoblikujeta dva zasipa, na nižjih terasah pa postane material enotnejši. Prevladuje debel prod, kar bi ustrezalo poznowermskemu erodiranju Drave. Ko nastopi v aluviju toplejša doba, prične Drava nasipavati finejši prod in pesek, ki označujeta najnižji svet ob reki.

Debelina prodne akumulacije je zelo različna. Med Mariborom in Kamnico doseže 40 m, bliže Dravi 22 m, pri Mariborski tekstilni tovarni 6 do 8 m, pri tezenskem vodovodu 20 m, pri Zrkovcih in Dupleku 16 m, Bohovi 26 m in Miklavžu 30 m.

Prod in pesek pomenita danes važen gradbeni material, že od nekdaj pa služi prod pri gradnji in posipanju cest. Izraba proda in peska je v mariborski okolici zelo močna, o čemer nam pričajo številne aktivne in opuščene gramoznice in raziskovalna vrtanja za nove obrate. Trenutno je najbolj mehanizirana Gradisova gramoznica v Dogošah. v načrtu pa je velika centralna gramoznica na Pobrežju pri Zrkovcih.

Literatura:

Dr. Anton Melik, Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino, Ljubljana, 1957.

Dr. Ivan Gams, Pohorsko Podravje, Ljubljana, 1959.

Ciril Šlebinger. Geologija' Maribora, Kronika slovenskih mest, Ljubljana, 1938.

Franjo Baš, Maribor, Geomorfološke razmere, GV 1927.

Dr. Milan Sifrer, Ilovice na Dravskem polju (tipkopis). Inštitut za geografijo SAZU

Borut Belec, Pleistocenska prodna akumulacija Maribora in okolice (tipkopis). Inštitut za geografijo SAZU
Geoelektrična merjenja v Kamnici in Bohovi. Mariborski vodovod.

Podatki raznih vrtanj. Komuna projekt Maribor.

Mavricij Zgonik:

DRAVA POD MARIBOROM KOT HIDROENERGETSKI VIR

Maribor ni le prirodno in gospodarsko središče vsega slovenskega Podravja, temveč tudi eno prvih industrijskih mest v vsej državi. Eden glavnih činiteljev, ki je odločilno vplival na nastanek in razmah celotne industrije v mariborskem gospodarskem območju, je **bogata razpoložljivost dravske hidroenergetike**. Brez nje bi ne bilo tiste industrije, ki odlikuje mariborski gospodarski prostor. V izkoriščanju hidroenergije zavzema Drava med vsemi slovenskimi rekami prvo mesto, tako glede na že izkoriščeni delež kakor na še nadaljnjo možnost izkoriščanja.

I.

S svojimi šestimi rečnimi stopnjami med Dravogradom in Mariborom se uvršča Drava med prve jugoslovanske reke. Tega vodilnega mesta si Drava ni le obdržala vse do danes, temveč ga je glede na proizvodnjo hidroenergetike v zadnjih letih celo izboljšala. Tz naslednje tabele¹ je razvidno, da **dravsko vodno področje** proizvaja daleč največ elektrike v Sloveniji, saj daje okoli 70% celotne njene hidroenergetike. Delež hidroenergetske proizvodnje na Dravi je tudi v državnem merilu zelo visok, elektrarne dravskega vodnega področja so n. pr. l. 1960 proizvedle skoraj 22 % celotne jugoslovanske hidroelektrike.³

Septembra 1960 je stekel prvi generator hidroelektrarne uri Ožbaltu. Z njeno dokončno dograditvijo bo Drava od Maribora do Dravograda v celoti izkoriščena, s čimer bo njen delež v pro-

Leto	Vodno področje						
	dravsko		soško		savsko	Skupaj v mil. kWh	
	v mil. kWh	*/-	v mil. kWh	v mil. kWh	v mil. kWh		
1955	748.660	65	246.780	21	155.790	14	1.151.230
1957	988.400	71	236.980	17	163.620	12	1.389.000
1959	1.086.580	75	234.500	15,7	167.830	11,3	1.488.410
1960	1.575.330	70	334.520	17	239.020	13	1.948.650

izvodnji hidroelektrike v Sloveniji in vsej državi še bolj porasel. Izkoriščanje hidroenergetske kapacitete pa je možno tudi na **spodnjem toku Drave pod Mariborom**. Začetna dela pri izgradnji prve hidroelektrarne južnovzhodno od Maribora pri Hajdošah so se pričela l. 1960: s tem začenja druga etapa izkoriščanja hidroenergetske zmogljivosti Drave. Nagel dvig široke potrošnje elektrike. hitra rast življenjske ravni, nagla industrializacija in mehanizacija vsega našega gospo-

¹ Podatki so povzeti po Letnih poročilih Elektrogospodarske skupnosti Slovenije za l. 1955 in 1957 ter Biltenih Elektrogospodarske skupnosti Slovenije za l. 1959 in 1960.

² Iz Statističnega mesečnega pregleda jan. 1961 razberemo, da je bila proizvodnja elektroenergije v

darstva ter razmeroma šibke premogovne zalog» v Sloveniji zahtevajo, da ne odlagamo začetnega dela pri izkoriščanju Drave tudi v njenem ravninskem delu.

Ker je mogoče širši javnosti manj znano, kakšne pogoje ima Drava južnovzhodno od Maribora, želim **na kratko** pojasniti njene **prirodne osnove** za izkoristljivost dravske hidroenergije.

II.

1. Na prvi pogled se zdi, da ravninski del Drave v Sloveniji med Mariborom in Ormožem oz. Središčem v primerjavi z ugodnejšimi geomorfološkimi pogoji v gornjem odseku, t. j. v Dravski dolini, ni dovolj pripraven za izkoriščanje njene hidroenergije. Če pa podrobneje analiziramo geomorfološki in hidrološki sestav Drave v tem odseku, vidimo, da ie njena **terenska vrednost** kar precejšnja. Tudi razmere, ki jih ustvarja problem bodočih poplavljenih površin pri rečnih stopnjah ali pa derivacijski kanali, niso slabe. Iz teh razlogov ne gre zanemarjati njene precejšnje hidroenergetske kapacitete, zlasti če pomislimo, kolika je potreba po elektriki, ki jo zahtevata nadaljnja izgradnja velikega podravskega industrijskega bazena in bližina Kidričevega. Mariborski industrijski bazen v širšem smislu naj bi se **PO** planu izpopolnjeval sam z lastnimi sredstvi. Nujno je torej, da sn čimprej lotimo izgradnje vrste hidroelektrarn tudi pod Mariborom.

Oglejmo si najprej **tonografske razmere** tega odseka. Drava teče od Maribora do Središča v štirih različnih odsekih. Prvi odsek je med Mariborom in Ptujem. Tod teče Drava v široki in razmeroma plitvi pa precej ravni strugi vzdolž zahodnega roba velikega dravskega vršaja, ki se pahljačasto širi od Maribora proti jugovzhodu in se pri tem naslanja na obronke Slovenskih goric. Drugi odsek je med Ptujem in Borlom, kjer Drava prečka Dravsko-Ptujsko polje ali bolje Ptujsko polje.® Vzhodno od tod se nadaljuje tretji odsek nekako do Zavrča, kjer se naslanja na severni rob Haloz. Vzhodno od Zavrča nato Drava prečka lastno dolino in se blizu Ormoža drugič dotakne južnega roba Slovenskih goric. Šele od tod dalje dobiva Drava značaj izrazite nižinske reke.

FLRJ I. 1960 8928 mil. kWh, od tega hidroelektrike 5984 mil. kWh in termoelektrike 2944 mil. kWh.

³ Osnovni energetski projekt Drave imenuje Ptujsko polje tudi Spodnje Dravsko polje: škoda, da se ne držimo že precej ustaljenega imena Ptujsko polje za ta del Dravsko-Ptujskega polja.

Prečni profil spodnje Drave je torej v primerjavi z gornjo Dravo zahodno od Maribora precej drugačen: Struga je vsekakor širša, plitvejša ter jo obdaja vrsta nizkih aluvialnih teras. Ta površinska homogenost za izgradnjo energetskih stopenj, tako rečnih kakor kanalskih, je sicer slabša kakor v Dravski dolini, vendar ni ravno neugodna.

Glavni problem je le ugotovitev dovolj primerne in nepropustne oz. vododržne kameninske osnove. Osnovna zahteva pri izkoriščanju dravske hidroenergije v ravninskem delu je torej ugodna geološka osnova.

2. Kakor vemo, je pod sedanjo kvartarno aluvialno in fluvio-glacialno odejo Dravsko-Ptujskega polja mladoterciarna osnova. To bi bil sam na sebi kar ugoden moment, vendar je še problem, v kakšni globini so te plasti, številne v rtine potrjujejo, da leži nepropustna terciarna kameninska osnova pod današnjo kvartarno vrhno plastjo v razmeroma lahko dosegljivi globini.⁴

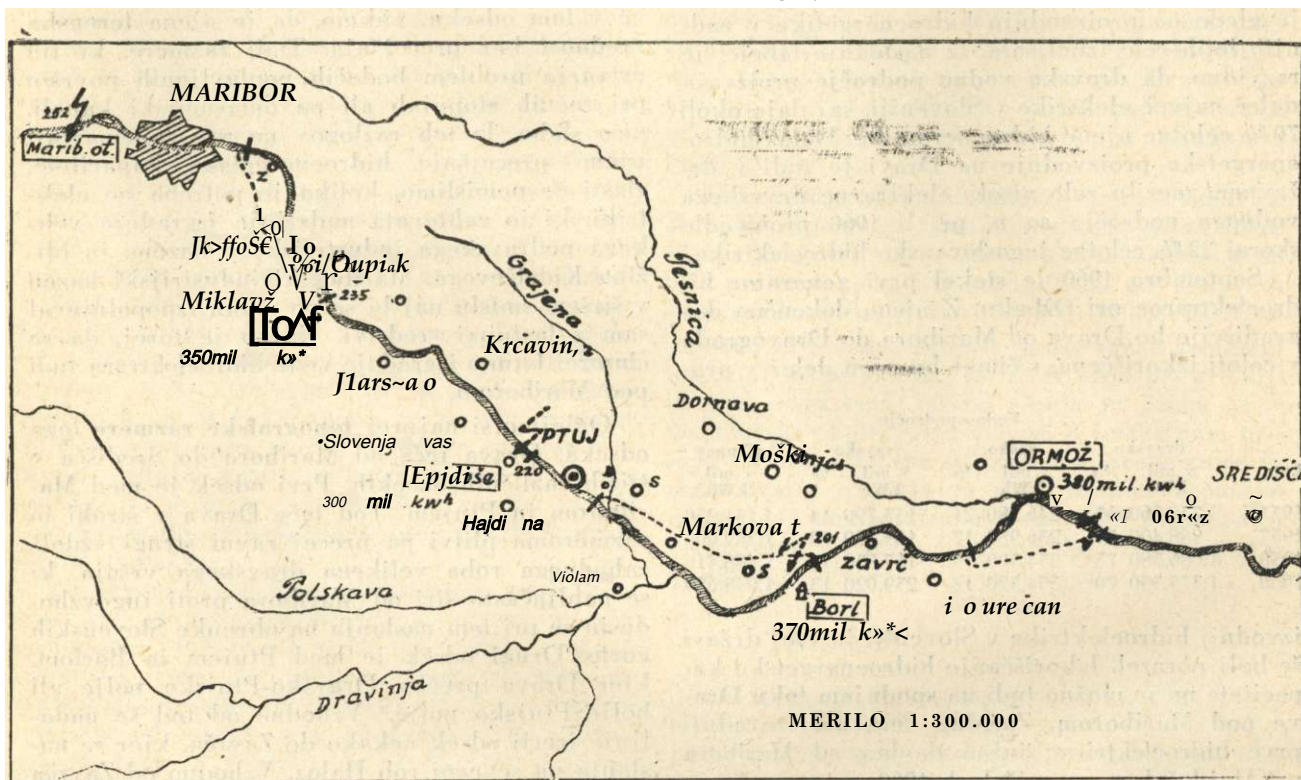
Kmalu pod Mariborom se pokažejo mladoterciarni laporji na obeh bregovih Dravske struge. Na levem bregu so vidni vse do Dupleškega

Takšni terciarni fragmenti **nastopajo** na več mestih dravske struge, tako v bližini Dupleka, pri Hajdošah, pri Št. Vidu pred Borlom ter končno pri Ormožu. Terciar kaže torej precej razgibano tektoniko in Drava prečka te tektonske elemente na nekaj mestih. Pri Ormožu celo prereže anti-klinalno vzpetino oz. širši prag na črti Haloze-Kog v Slovenskih goricah.

Ti štirje odseki bi bili geološko še najugodnejši. Najmanj primeren je odsek od Hajdoš do Markovcev niže Ptuja, kjer potone mladoterciarna plast pregloboko. Od Markovcev dalje se geološko-tektonska vrednost površja zopet izboljša, nepropustne plasti laporjev in peščenjakov zasledimo v nepreveliki globini vse do Ormoža.

Kakor vidimo, imamo od Maribora do Ormoža na spodnji Dravi relativno nepropustne mladoterciarnne plasti v tehnično dosegljivi globini, z izjemo odseka med Hajdošami in Markovci, kjer se laporji pogreznejo v mnogo večjo globino (ok. 50 m). Za izgradnjo energetskih stopenj takšno geološko stanje ni najslabše.

3. Poglejmo si še **hidrološke razmere!**

mosta, na desnem bregu pa zaradi nanosa dravskega vršaja kmalu potonejo globlje. Od Dupleka do Hajdoš spremljajo Dravo peščeno glinaste plasti v različnih globinah. Te sestavljajo precej nepropustno podlago in se nato porazgubijo v večji globini. Najstarejše miocenske plasti so bolj na zahodu, pri čemer je mejna ploskev med kvartarom in terciarom diskordantna. Zanimivo je, da sestavlja terciar pod mlajšimi propustnimi plastmi več vdorin in vzpetin. Te so deloma tektonskega, deloma erozijskega značaja

Najprej je treba podčrtati dejstvo, da obdrži Drava tudi v spodnjem toku značilnosti nivalnega režima vse do Središča. Ta ugodni vodni režim z visokim vodnim stanjem od maja do julija je vsekakor zelo važen narodni moment za izgradnjo nove verige hidroelektrarn na spodnji

⁴ Energetski osnovni projekt spodnje Drave v Tehničnem poročilu Elektroprojekta v Mariboru, iz katerega povzemam osnovne geološke razmere, navaja kar 30 vrtin.

žravi. Sicer opažamo, da se nizvodno polagoma izoblikuje še drugi sekundarni maksimum v jeseni, ki ga na gornji Dravi ne vidimo tako izrazito. Toda nivalni režim začenja občutneje pešati šele od izliva Mure v Dravo pri Legradu dalje. (Mura nima nivalnega režima.)

Zaradi takšnega hidrometeorološkega stanja je naravni **vodni pretok** na spodnji Dravi še vedno visok in se bistveno ne razlikuje od onega v Dravski dolini. Povprečni naravni pretok Drave je med Mariborom in Središčem najmanj 297 km³/sek. V primerjavi z gornjo Dravo zahodno od Maribora se v spodnjem toku zaradi močnejšega izhlapevanja nekaj vode sicer izgubi, zato pa uhaja v Dravo talna voda med Mariborom in Ptujem v smeri od zahoda proti vzhodu. Številne studenčnice pritekajo ob zahodnem robu nizke terase 3—5 m nad današnjo dravsko gladino. Naravni pretok Drave se pri Hajdošah po ugotovitvah Hidrometeorološkega zavoda v Ljubljani celo rahlo dvigne na 302 m³/sek. Pod Ptujem pridobi Drava še Dravinjo z ok. 10,6 m³/sek. in Pesnico s 5 m³/sek. Zaradi teh pritokov in razmeroma visoke lege relativno nepropustnih laporjev se naravni pretok spodnje Drave nič ne izgubi.⁵

Kako je z **rečnim strmcem**? Četudi dobiva Drava pod Mariborom polagoma nižinski značaj, ima iz tektonskih vzrokov še vedno močan strmec, povprečno ok. 1¹/₀₀. Ta dokajšnji padeč je sicer nekaj nižji od onega v Dravski dolini, kjer je povprečno 1,25 ‰. Če pa pomislimo, da dravski strmec pade občutneje, t. j. na 0,05 ‰ šele od Legrada dalje, je 1⁹/₀₀-ni padeč spodnje Drave za hidroenergetsko izkoriščanje dokaj ugoden.

Kje je vzrok temu dokajšnjemu strmcu? Prvi vzrok je tektonska predisponiranost dravskega toka v smeri proti vzhodu oz. jugovzhodu zaradi ponovnega epirogenetskega gibanja panonskega bazena in tektonskega dviganja Centralnih Alp še v miocenu. Drugi geocinitelj za to je prevladujoča vzhodna usmerjenost Drave v vzhodno-zahodni smeri nekdanjega morskega zaliva.

Kakor vidimo iz priloženega podolžnega dravskega profila, je povprečni padeč precej konstanten in izenačen vse do Središča. Rahle razlike so vidne le na štirih mestih: med dupleškim mostom in Rošnjo, med Staršami in Skorbo oz. Hajdošami, med Markovci in Borlom ter med Zavrčem in Ormožem. To so tisti odseki, kjer reže Drava prej omenjene tektonske elemente oz. terciarne pragove. Padeč Drave med mariborskim železniškim mostom in Ormožem je ok. 61 m na dolžini dobrih 60 km, kar znaša ok. 1 ‰ brez ovinkov se pa dvigne strmec celo na 1,1 ‰.

4. Današnja **oblikovitost terena** ob spodnji Dravi je morfološko in petrografsko v primerjavi z ono v Dravski dolini med Mariborom in Dravogradom precej drugačna in za hidroenergetsko izkoriščanje slabša. Široka in razmeroma plitva dravska struga s sistemom nizkih aluvialnih teras **ter** komaj 3—5 m visoko ježo med njimi in **više ležečim** obdelanim svetom na Drav-

skem oz. Ptujskem polju v izgradnji energetskih stopenj ni preveč ugoden prirodni moment. Vendar to odtehtajo še drugi ugodni prirodni momenti. Ti bi bili: proti pričakovanju precej raven tok Drave brez močnejšega meandriranja, šibko nihanje rečnega stržena, v večjem delu toka slaba bočna erozija, dokajšen rečni strmec in bogata vodnatost reke.

III.

1. Opisane, razmeroma ugodne morfološke, geološke in hidrometeorološke razmere ter vedno večje gospodarske zahteve po električni energiji govore v prilog izgradnje hidroelektrarn tudi na spodnji Dravi. Strokovnjaki so se lotili tega gospodarskega vprašanja vsestransko. Preštudirali so pet različnih variant in se končno odločili za peto varianto. Po tej bodo gradili nove liidrocentrale na Dravi pri Loki, Hajdošah, Borlu in Ormožu. Ker bodo na splošno precej drugačne, kot so one v Dravski dolini, in so v zvezi z njimi še drugi problemi, naj na kratko spregovorim o njih.

Zaradi specifičnih morfoloških razmer dravske struge pride v poštev večinoma kanalski tip izgradnje. Za tak sistem energetske izrabe je teren še najbolj pripraven. Ker ima Drava dokajšen padeč in mnogo vode, bi bile možne tudi rečne stopnje z dolinskimi pregradami, vendar bi v tem primeru poplavile obširne komplekse zemljišč in naseljenih predelov. Zaradi komaj 2—3 m visokih bregov bi morali biti zgrajeni veliki bočni zaščitni nasipi, kar bi glede na precejšnjo debelino kvartarnih sedimentov zelo podražilo izgradnjo. Le v odseku niže Vurberga pa do Hajdoš, kjer se laporji v terciarnem pragu močno približujejo dnu dravske struge, so morfološke in geološke razmere še ugodne za gradnjo rečne stopnje.

Prva hidroelektrarna kanalskega tipa bo stala pri Loki. Pod Meljem bo stal jez, ki bo odvezl Dravi vodo in jo speljal v kanal mimo Zrkovcev, Dogoš in Miklavža do terase pri Loki. Tu bi bila strojnica. Proizvodnja je izračunana pri 17,5 ni višinske razlike na 350.000 MWh.

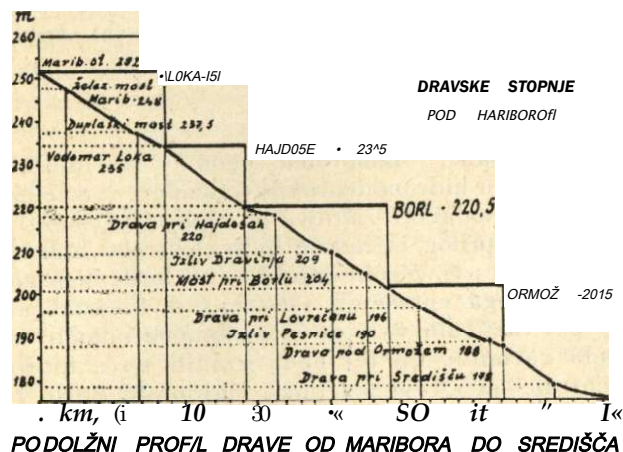
Druga hidroelektrarna bo pri ITajdosah. Iz morfoloških ozirov bo poplavno področje tu sicer precejšnje, vendar je to večinoma manjvreden aluvialni svet. Pri padcu 15 m bo letna proizvodnja ok. 300.000 MWh. Ta hidroelektrarna bo rečna centrala jezerskega tipa.

Tretja stopnja bo pri Borlu, zopet kanalskega tipa. Dravski dotočni kanal bi pričeval pri Budini niže Ptuja. Pri 18,5 m padca je izračunana letna proizvodnja na 375.000 MWh.

Zadnja stopnja je hidroelektrarna Ormož blizu ceste Ormož—Varaždin na hrvatski strani. Dravski jez bi stal med Lovrečanom in Križevljanom.

⁵ Podatke sem povzel po Hidrometeorološkem zavodu v Ljubljani iz »Tehničnega poročila energetskega osnovnega projekta spodnje Drave« — Maribor, 1957,

Dotočni kanal bi ne bil preveč dolg, ker bi bil odtočni kanal zelo poglobljen. Pri padcu 18,5 ni bi bila letna proizvodnja 386.000 MWh. Kanalske stopnje pri Loku, Borlu in Ormožu so torej precej enake.

2. Oglejmo si še na kratko, kakšne posledice in kakšni problemi se odpirajo pri tem. Izgradnja kanalskih stopenj zahteva rešitev cele vrste težav in zahtev, tako **vodnogospodarskih, prometnih, irigacijskih in drugih problemov**. Razen problemov, za katere se direktno interesira energetika, so tu še druga, za ostalo gospodarstvo nič manj važna vprašanja, tako vprašanje **regulacije, melioracije, lege naselij, komunikacij, pitne vode in turističnih zahtev**. Kakor vidimo, so ti problemi v primerjavi s takimi in podobnimi vprašanji v Dravski dolini pestrejši in kompleksnejši. Tako bodo antropogeografske posledice pri izgradnji spodnje verige dravskih hidrocentral precejšnje in celo močnejše kot na gornji Dravi.

Oglejmo si nekaj takih problemov, ki utegnejo zanimati tudi geografsko javnost. Pereče je zlasti vprašanje **poplave dokajšnjih kompleksov zemljišč**. Da so se strokovnjaki odločili za izgradnjo kanalskih hidrocentral, je vzrok med drugim tudi v tem, ker bi z izgradnjo rečnih-jezerskih elektrarn prišlo pod vodo kar 15.000 ha zemljišč, od tega 10.000 ha kulturne zemlje. Z izgradnjo kanalskih variant je izguba obdelanega sveta neprimerno manjša. Res, da bodo določni in odtočni kanali potekali največ po obdelanem svetu, zaradi česar bo nujno izgubljenih okrog 400 ha obdelanih površin. Ne smemo pa pozabiti, da bomo pridobili s takim tipom tudi novo obdelano površino. Drava poplavlja pri visoki vodi nižje aluvialne terase. Z dotočnimi kanali pa bi se ji odvzelo toliko vode, da bo možnost poplav obsežnih delov občutno zmanjšana. Na ta način se bodo mogle tudi nizke terase v celoti obdelati. Osnovni projekt računa, da bi se po izgradnji **vseh** kanalov spremenilo

2400 ha danes še neobdelanega sveta v kulturno zemljišče.

Derivacijski kanali omogočajo tudi **namakanje nekaterih sušnih predelov** Dravskega in Ptujkega polja v obsegu okrog 5000 ha in na principu **oroševanja**. Po odprtih in zaprtih melioracijskih kanalih priteka voda iz glavnega derivacijskega kanala, v katerem je gladina vode višja, kot je absolutna višina bližjega terena.

Ugodnost kanalskega sistema je tudi v možnosti **plovbe**. Res da danes to ni aktualno, ker Drava v tem odseku ni plovna. To vprašanje pa se lahko kasneje pojavi in glede na obliko terena v tem ne bi bilo večjih težav.

Poleg teh ugodnih posledic pa so tudi negativne. Derivacijski kanali bodo povzročili **prometne probleme**, saj bodo številne sedanje komunikacije prerezane, zlasti cesta Maribor—Varaždin. Glede na teren ne bo težko nadomestiti prekinjenih zvez z novimi.

Eden najtežjih problemov bo rešitev vpliva dravskih stopenj na **talno vodo**. Vsekakor bodo jezovi pri derivacijskih kanalih povzročili lokalni dvig talne vode. Dovodni kanali so nepropustni in zato nimajo zveze s podtalnico. To bo ugodno vplivalo na zamočvirjene predele oh stari strugi, neugodno pa na terase, ki že danes trpijo zaradi suše ob pregloboki podtalni vodi.

Bodoča, dokaj izpraznjena dravska struga odpira v posameznih sektorjih tudi **turistično važno vprašanje zunanjega videza pokrajine**. To prihaja v poštev za spodnji del Maribora, v samem Ptujju in blizu Borla. Estetični videz pokrajine bo močno oškodovan, če se ne bo zadrževala voda v izpraznjeni strugi.

Tudi **industrija** postavlja določene zahteve po stalni količini vode, prehrabna industrija tudi po določeni količini pitne vode. **To** bi bili le nekateri problemi. Če jih analiziramo podrobneje, vidimo, da niso nerešljivi.

Z dovršitvijo novih velikih hidroelektrarn na spodnji Dravi bo njena hidroenergetska kapaciteta izkoriščena v celoti od vstopa na jugoslovanska tla pri Dravogradu do izliva Mure. Elektroenergetska skupnost Slovenije in s tem tudi celotna jugoslovanska skupnost bosta letno pridobili več kot 1,1 milijarde novih kWh. Delež Drave v celotni jugoslovanski električni proizvodnji bi se povzpela na več kot 2,5 milijarde kWh. V sredini med že obstoječimi šestimi rečnimi stopnjami v gornjem toku in bodočimi štirimi novimi kanalskimi in rečnimi stopnjami v spodnjem toku bo postal Maribor eno najbolj aktivnih hidroenergetskih središč v celi državi. Drava bo še nadalje eden najvažnejših hidroenergetskih virov, Maribor pa eno vodilnih elektroenergetskih mest v Jugoslaviji. Dravski industrijski bazen, ki je že sedaj eden največjih v državi, bo dobil s tem nove možnosti razmaha.

DRAVINJSKE GORICE IN inJIHOVO GOSPODARSTVO

Na južni strani Pohorja se razteza močno razrezano gričevje, ki je dobilo ime Dravinjske gorice, saj sega pretežni del tega sveta na južni strani do reke Dravinje, ki je obenem njegova južna meja. Severozahodna meja Dravinjskih goric poteka približno od glavne ceste, ki pelje mimo Frankolova in Žreč, na severu pa se nasloni na Pohorje vse tja do Zg. Polskave. Od tod dalje je severovzhodna meja potok Polskava do svojega izliva v Dravinjo. Po najdaljši jugozahodni mejni prirodni črti so gorice dobile tudi svoje ime po reki Draviuji.

Dravinjske gorice prehajajo proti vzhodu v nekakšen jezik, vrinjen med Haloze in Ptujsko polje, ter se nekako pred izlivom Dravinje v Dravo polagoma izgube v dravskem nasipu.

Te nizke pliocenske gorice izpolnjujejo vrzel med miocenskim jugom in severno kristalinsko maso Pohorja ter sestavljajo močno razgibano maso gričevje, ki je na zahodu razrezano z zgornjim tokom Dravinje same, dalje proti vzhodu pa močno z njenimi levimi pritoki. Dravinjske gorice dosežejo v zahodnem delu največje višine, nato se proti vzhodu delno znižajo, dokler pri Ptujski gori ne dosežejo le majhno nadmorsko višino.

Celoten relief Dravinjskih goric je dokaj položen, vendar razgiban, kar je razumljivo, saj nastopajo manj odporne kamenine. Ves predel Dravinjskih goric je v gospodarskem pogledu zelo pester. Ta mnogoličnost se nam pokaže zlasti zaradi različne nagnjenosti v ekspozicijskem pogledu, kakor tudi v izrabi tal in v razporeditvi različnih zemljiških kategorij, ki jih opazimo že na majhne razdalje.

Dravinjske gorice so sestavljene iz terciarnih sedimentov, ki jih je erozija razrezala v gričevje. V ta gričevnati svet so vrezane obsežnejše ravnine, ki pa so izpolnjene z mlajšimi diluvialnimi sedimenti. Ves obsežni del gričevja sestavljajo pliocenski sedimenti, po večini prodniki, peski in ilovice. Ob severnem robu se ti pliocenski sedimenti stikajo s starejšimi kaminami Pohorja, razen v skrajnem severozahodnem delu med Zrečami in Oplotnico, kjer prehajajo v soteške sklade. Prav tako se na jugu stikajo pliocenski prodniki in peski s starejšimi sedimenti kot sarmatskimi plastmi, miocenskimi laporji in peščenjaki, litavskimi apnenci in drugim. Južno od Dravinje preidemo že v Konjiško goro, Bočko pogorje in Haloze, kjer sta Konjiška gora in Boč sestavljena iz najstarejših triadnih apnencev in dolomitov.

Ta kratki pregled nam je pokazal, da je področje med Pohorjem in Konjiško goro ter Bočem polno mlajših terciarnih sedimentov. Ravnina južno od Oplotnice do Konjic in Loč kakor tudi ravnina južno od Slovenske Bistrice pa je za-

polnjena v veliki meri z diluvialnimi sedimenti. Judi na obsežnem področju čretov imamo diluvialne odkladnine. Za večino diluvialnih sedimentov je značilno, da so sestavljeni iz ilovice in deloma peskov. Diluvialni sedimenti so se največ ohranili v zatišnih legah med dvema vodotokoma. Najlepši tak primer lahko zasledujemo jugozahodno od Slovenske Bistrice, kjer je nekoliko višji svet iz diluvialne ilovice. Zaradi tega je bilo tukaj več manjših poljskih opekarn, ponekod je ostalo še ime Cigonjce, ki govori o nekdanji živahni opekarski dejavnosti.

Po svoji geografski legi segajo Dravinjske gorice v mejno področje panonskega obrobja, zato je razumljivo, da se tukaj močno uveljavljajo vplivi panonskega podnebja. Na severu je svet zaprt s precej višjim Pohorjem, na južni strani pa z odrastki vzhodnih Karavank, zato imamo tukaj še dokaj ugodne klimatske prilike. Poletja so topla, pa tudi jeseni so še razmeroma visoke temperature. Ker se pozna že vpliv kontinentalnosti, opazamo veliko razliko med poletjem in zimo. Poletja so vroča, srednja julijska temperatura za to področje znaša 19 do 20° C, srednja januarska temperatura pa 1° C.

Področje Dravinjskih goric namaka Dravinja s svojimi številnimi pritoki, ki izvirajo na južnih pobočjih Pohorja. Osnovna značilnost dravinjskega porečja je nesimetričnost, saj dobiva večino vseh pritokov z leve strani. Le v spodnjem toku Dravinje prihaja več pritokov z južne, desne strani, vendar ti že namakajo sosedno področje, t. j. Haloze. Glavna odtočnica Dravinjskih goric ne prečka gričevja po sredi, ampak je pomaknjena na skrajni južni rob gričevja, kjer istočasno tvori mejo s sosednimi prirodnimi enotami na jugu.

Prirodni pogoji nam označujejo poglobitve možnosti za gospodarsko izrabo tega sorazmerno majhnega, a vendar važnega področja. Na osnovi statističnih navedb je mogoče izračunati, da je bila na celotnem obravnavanem področju naslednja razporeditev kulturnih kategorij:

Od celotne površine 31.190 ha odpade na njive in vrtove 7870 ha ali 25,2%, na sadovnjake 696 ha ali 2,3%, na vinograde 790 ha ali 2,5%, na travnike 7778 ha ali 25%, na pašnike 2305 ha ali 7,3% in na gozdove 11.210 ha ali 36%. Vse to kulturno zemljišče se je močno spreminjalo v teku desetletij, ponekod so na slabšem opustili vinograde in namesto njih naredili njive, drugod je trpela gozdna površina, v izdatnejši meri pa se je tudi pašnik spremenil v travnik ali pa ga je prerastel gozd.

Na področju Dravinjskih goric imata izreden pomen vinogradništvo in sadjarstvo, ob katerem pa se še vedno močno uveljavlja poljedelstvo. Res je delež v primerjavi s sosedno priropo

enoto, Dravskim poljem, razmeroma nizek, pa vendar še vedno zelo visok za področje gričevja. Povsem razumljivo je, da je največ njivskih površin v onih predelih gričevja, ki niso ugodna za ostalo izrubo zemljišča, pri čemer mislim predvsem na vinograde. Pri tem pa ne smemo pozabiti na obsežna aluvialna tla, ki so premo-krotila za njivske površine in se lahko izkoriščajo edino kot travnik ali pašnik. Skoraj v celem gričevju in predvsem v ravnini pod Oplotnico se giblje delež njiv okoli povprečja, čim bolj pa gremo v slovenjebistriško ravnino ali ravnino okoli Konjic, tem bolj se veča delež njivskih površin. Tako ločimo dvojice izrazitih poljedelskih področij, ki sta ob Dravinji navzdol rahlo povezani. Eno je že ves omenjeni nizki svet vse od Radanje vasi mimo Tepanj, Zič, Loč, ki se ob Dravinji nadaljuje proti vzhodu. Drugo področje obsega vso obsežno ravnino okoli Slovenske Bistrice, se v sklenjenem pasu nadaljuje preko že nizkega gričevja v porečje Polskave in prehaja proti Dravskemu polju.

Od celotne površine njiv odpade na žitarice 5454 ha ali 64%, na industrijske rastline 116 ha ali 1,3%, na vrtnine 2034 ha ali 23,3% in na krmilne rastline 898 ha ali 12,3%.

Vinogradništvo je v tem predelu najrentabilnejša gospodarska panoga, saj donša prebivalstvu pomembne dohodke in pomeni tudi primer specializacije v kmetijstvu. Vinska trta je dala temu kakor tudi sosednemu področju, Halozam, svojo sliko. Prevlekla je s svojo barvo jugovzhodna in jugozahodna rebra ter nasejala po vrhovih in pobočjih viničarske bajte. Brez dvoma je bilo vinogradništvo tukaj že zelo zgodaj razvito, saj nam to tudi priča ime kraja Vinarje, kjer se vrsti vinograd za vinogradom. Trto so marsikje začeli gojiti na površini gozdnih izsekov, ponekod tudi na opuščenih njivah in travnikih. Dravinjsko vinorodno področje se naslanja na podpohorsko gričevje. V tem predelu so podnebne razmere približno take kot v Slovenskih goricah. Po mehaničnem sestavu so tla v višjih legah glinasta, peščena, v nižjih pa glinastoporozna brez karbonatov. Posamezne izjeme so le degradirana lapornata tla z glinastoilovnatim peskom, ki vsebuje približno 8 odstotkov CaCO₂. Ker so tla težja, so fizikalne lastnosti slabše, zato je treba vinograde česče obnavljati.

Obronki Pohorja nam dajejo vina, ki se odlikujejo od ostalih vinorodnih področij v Sloveniji. So namreč znatno močnejša, manj kislina in morejo tekrovati tudi izven domačega tržnega območja. V vsem tem območju so dobra vina, posebno znana v okolici Slovenske Bistrice, Vinarij in Slovenskih Konjic, kjer je približno 400 ha vinogradov s povprečno letno proizvodnjo 25 hl na hektar. Belo konjiško vino (škalčan) je zaradi nizke lege in slabših trsnih sort šibkejše, včasih medlo, vendar dobro pitno, saj v njem prevladuje laški rizling poleg silvanca in belega burgundca. Konjiška vina trosijo doma

v konjiški okolici, prodajajo jih pa tudi drugam (Ljubljana, Celje, Kamnik). Vinogradništvo je pomembnejše šele v višini 300 do 400m, zlasti ob prisojnih pobočjih.

Jako je tudi v vertikalnem profilu vloga posameznih kultur različna in kaže poleg družbenih predvsem različne prirodne pogoje za agrarno izkoriščanje pokrajine.

Dravinjske gorice segajo v mejno področje subpanonskega predela, zaradi tega se ne smemo čuditi, da je živinoreja tukaj dokaj dobro razvita. Glede na veliko travniško in pašniško površino bi pričakovali, da bo govedoreja močnejše razvita kot prašičereja, vendar je ravno obratno. Govedoreja torej zavzema drugo mesto, sledi ji konjereja. Drobnica močno zaostaja. Na celotno področje Dravinjskih goric pride 27.166 glav živine. Za orientacijo sem izračunala, koliko goveje živine odpade na 100 ha obdelovalne površine. Pregled je pokazal, da se intenzivnost živinoreje vedno ne sklada z obsegom živinorejskih površin, temveč da predvsem v celotnem vzhodnem področju, ki sicer izkazuje največ travniških in pašniških površin in prav tako visok delež njivskih površin, goje relativno malo goveda. Sto glav goveje živine na 100 ha obdelovalne površine odpade edino na zahodni del Dravinjskih goric.

Ce primerjamo podatke s povprečkom za Slovenijo, 90 glav na 100 ha obdelovalne površine, ima ves zahodni del Dravinjskih goric mnogo višje število; to je v skladu z dejstvom, da se gibljejo tudi okrajni povprečki vseh treh okrajev, ki segajo v obravnavano področje, mnogo nad povpreček Slovenije.

V Dravinjskih goricah zavzema gozd 11.210 hektarov površine ali 36%. To je v Sloveniji področje, v katerem še vedno prevladuje gozd, dasi so v njem izkrčene obsežne jase z njivami, vinogradi, travniki in pašniki. Le predel okrog Slovenske Bistrice in področje konjiške ravnine, kakor tudi vsa ostala dolina Dravinje in vseh njenih levih pritokov ne spadajo pod prej omenjeno oznako, temveč so povsod tam njive in travniki na prvem mestu. Tukaj je gozda malo, obsežni predeli so celo brez njega. Poudariti pa moramo, da prevladujejo v zahodnem delu Dravinjskih goric mnogo obsežnejše ploskve strnjene gozdne površine, ki pa se proti vzhodnemu koncu goric vedno bolj zmanjšujejo in krčijo, saj prihajamo tukaj že v subpanonski predel, kjer gozd nadomesti njiva, travnik ali pašnik.

Gospodarska izraba gozda je vezana na ugodne prometne zveze v širšem smislu, ki pa jih v tem primeru ne manjka.

Na območju Dravinjskih goric se je že zgodaj razvijala domača obrt, ki je dosegla v 18. stoletju največji razmah. Pod Pohorjem se je razvilo tudi fužinarstvo in steklarstvo. Moderna doba je prinesla velik napredek v razvoju obrtništva, na drugi strani pa se je ohranilo malo obrtništvo, na primer lončarstvo in tesarstvo, tako **po vaseh kakor tudi v Slovenski Bi-**

strici, na Pragerskem in drugod. Tudi pletenje košar (Gladomez, Bezina, Škalce, Laporje) in izdelovanje brezovih metel (Zg. Nova vas, Bezina) še pridno gojijo.

Ugodna geografska lega, dobre prometne zveze ter prirodni pogoji so pospešili prehod večjih obrtnih delavnic v industrijska podjetja. Zato imamo danes v Dravinjskih goricaх že razmera močno industrijo, o čemer nam pričajo podatki tovarn, kakor tudi statistika poklicne strukture, saj odpade na industrijsko delavstvo za to področje 26 odstotkov.

Največja tovarna v tem predelu je tovarna metalnih polizdelkov »Impol« v Zg. Bistrici. Glavni proizvodi tovarne so aluminijasta pločevina, trakovi, cevi, žice in vrvi. Za to potrebuje surovine: elektrolitski baker, ki ga dobiva iz Bora, cink iz Celja in aluminij iz Kidričevega in Lozovca. Predvidena je razširitev cevarne in profilarne, ki so jo že deloma preuredili in jo nameravajo postopoma preusmeriti za predelovanje aluminija. Po osvoboditvi se je povečala proizvodnja v primerjavi s predvojno na šestkratno vrednost. Predvidena proizvodnja je 15 tisoč ton aluminijastih polizdelkov letno.

V Slovenski Bistrici je tudi tovarna stekla in tovarna olja.

Bolj je razvita \ Dravinjskih goricaх lahka industrija, kamor prištevamo tovarno tanina in tekstilno tovarno, obe v Majšperku, ter tovarno usnja v Slov. Konjicah.

Zelo močno je razvita tudi lesna industrija, kajti vedno znova se moramo zavedati, da smo tik pod vznožjem Pohorja, pa tudi na drugi strani je vse področje še močno poraslo z gozdom. Posebno sliko daje pokrajini obilica vodnih in parnih žag, tako v Slov. Bistrici, Poljčanah in Slov. Konjicah.

Področje Dravinjskih goricaх se ne ponaša z vidnejšim rudnim bogastvom, vendar pa hrani še primerne količine premoga v soteških plasteh. Premogovnik Hrastovec blizu Poljčan je opuščen zaradi močnega vsestranskega pritiska in primitivnega dela. Omembe vredna so kredna in terciarna ležišča premoga v črti od Stranic mimo Zreč pri Konjicah v vzhodni smeri proti Boču. Na ozemlju vzhodno od črte Maribor—Pragersko so mladoterciarna nahajališča premoga, ki pa zaradi tankih slojev in majhne kalorične vrednosti niso splošno gospodarsko pomembna, pač pa zalagajo lokalni trg z uporabljenim premogom.

Dalje je omeniti kamnolom marmora v Zg.

Bistrici in kamnolom tonalita Cezlak nad Oplotnico. Kompleksi pliocenske gline v Ločah so omogočili nastanek majhne opekarne.

Že rimska doba je dala temu sicer majhnemu področju važno prometno vlogo, saj že takrat zasledimo v bližini današnje Slovenske Bistrice dve rimski cesti. Velika vojaška cesta je vodila mimo Ložnice do Bistrice skoraj v isti smeri kakor sedanja državna cesta. Od te ceste se je jugozahodno od Slov. Bistrice ločila druga velika cesta in se spustila v dolino čez Pragersko ter dalje proti Ptuju. Najvažnejša cesta našega področja je zvezna cesta Ljubljana—Celje—Maribor in dalje po republiki Avstriji preko Graza do Dunaja. Cesta je imela velik pomen predvsem v dobi, ko še ni bilo železnice Dunaj—Trst, saj se je takrat razvijal ves trgovski promet med severom in jugom po tej cesti.

Gibanje prebivalstva v preteklosti kaže nekaj tipičnih značilnosti. Na eni strani so področja, kjer je prebivalstvo vseskozi naraščalo, to so večja mesta in trgi ter kraji v neposredni okolici, kjer je prebivalstvo naraščalo zaradi razvoja neagrarnih panog, predvsem industrije, trgovske, prometne in obrtne dejavnosti. Vse ostalo obsežno področje, ki se preživlja prvenstveno z agrarnim udejstvovanjem, pa bi zopet lahko ločili v dvoje. Na eni strani so naselja, ki vseskozi ne kažejo nikake populacijske razgibanosti, temveč stalno število prebivalstva, v nekaterih primerih pa prebivalstvo celo nazaduje.

Iz poklicne strukture prebivalstva Dravinjskih goricaх je razvidno, da je zaposlenih v kmetijstvu še vedno 40 %, v industriji 20 %, v trgovini in obrti 9 %, ostalo pa odpade še na druge poklicne dejavnosti.

Če pogledamo sedaj, ko smo spoznali prirodne pogoje in gospodarske značilnosti, kakšna je naseljenost v našem Dravinjskem predelu, ugotovimo lahko povprečno gostoto tega področja s 117 prebivalci na km². Poleg mest je dosegel največjo obljudenost v Sloveniji ravno subpanonski predel, in ker so Dravinjske gorice ravno na meji tega področja, vidimo izredno visoko gostoto, ki pa se seveda od kraja do kraja spreminja.

Tako so Dravinjske gorice tudi glede na gostoto naseljenosti izrazito zaključena enota, ki se ne le po prirodnih in gospodarskih pogojih loči od ostalega sosedstva, temveč ima tudi svoje populacijske posebnosti. Prav gotovo je velika gostota naseljenosti za pokrajino značilna in je tudi na zunaj zelo vidna.

Izkoriščanje gozda in lesna predelava v vzhodnem pohorskem Podravju

Pohorje in Kozjak sta najbolj na severovzhod pomaknjeni gozdni področji. Zaradi njiju je stari OLO Maribor obsegal 49% gozdov, kar je več kot znaša slovensko ali jugoslovansko povprečje. Dravska dolina obe gozdni področji sicer loči, toda hkrati njuno gospodarsko življenje povezuje in odpira proti vzhodu. V tem sestavku se želim dotakniti predvsem vzhodnega dela Pohorskega Podravja, ki se v svojem gospodarskem življenju povezuje z Mariborom, to se pravi, svet vzhodno od najožjega dela v Dravski dolini. (Mnogi podatki se nanašajo na celoten mariborski okraj.)

1. Razvoj gozdarstva in žagarstva. Izkoriščanje gozdov je na Pohorju in Kozjaku že staro. Nekdaj so bili znani zlasti bukovi gozdovi, ki so jih izsekovali predvsem za potrebe ogljarstva in glažutarstva, kasneje pa so v pohorske gozdove vedno bolj prodirali iglavci (naravno in umetno). Bili so nadvse važni za tedaj nastajajočo lesno in papirno industrijo. Na še kar ustrežajočih tleh (debela rjava preperelina, pomešana s podzolom in aluvijalnimi nanosi) in klimatsko primernih višinah so se iglavci močno uveljavili. Les pohorskih gozdov ni bil namenjen le lokalnim potrebam, ampak so ga številne majhne žage razrezale, nato pa so ga pošiljali na splavih in šajkah daleč na jugovzhod v Panonski svet. Zlasti intenzivno so izkoriščali gozdove v času med prvo in drugo svetovno vojno. Dejansko so številne nove žage delale s takšno kapaciteto, da je proizvodnja žagane hlodovine znatno preseгла zmogljivost oziroma prirastek tedanjih gozdov. Gozdno delo kakor tudi prevoz lesa sta bila naporna in počasna. Toda prebivalcem na področju skopih kulturnih površin je prinesel gozd pomembne dohodke.

Splavarjenje in delno tudi izkoriščanje gozdov so z izjemo falske hidroelektrarne preprečile med drugo svetovno vojno in po njej novozgrajene hidroelektrarne. Med vojno so se gozdovi zaradi partizanstva na Pohorju precej izboljšali. Po vojni (1947. do 1950. leta) je gozdarsko in žagarsko dejavnost pospešila potreba po obnovi domovine. Zlasti gozdovi v bližini komunikacij so utrpeli veliko škodo, izsekavali so toliko, kot bi znašal dvakratni letni prirastek. Toda že leta 1951 so za izboljšanje gozdov začeli načrtno ukinjati majhne, toda preštevilne žage. Z izsekavanjem so precej prenehali. Po natančni inventarizaciji gozdov je bilo treba le-te čuvati tudi z drugimi ukrepi (čiščenje, pravilno izsekavanje...). Gozdovi so se po desetih letih zelo izboljšali in po letu 1960 žagarska proizvodnja ponovno narašča.

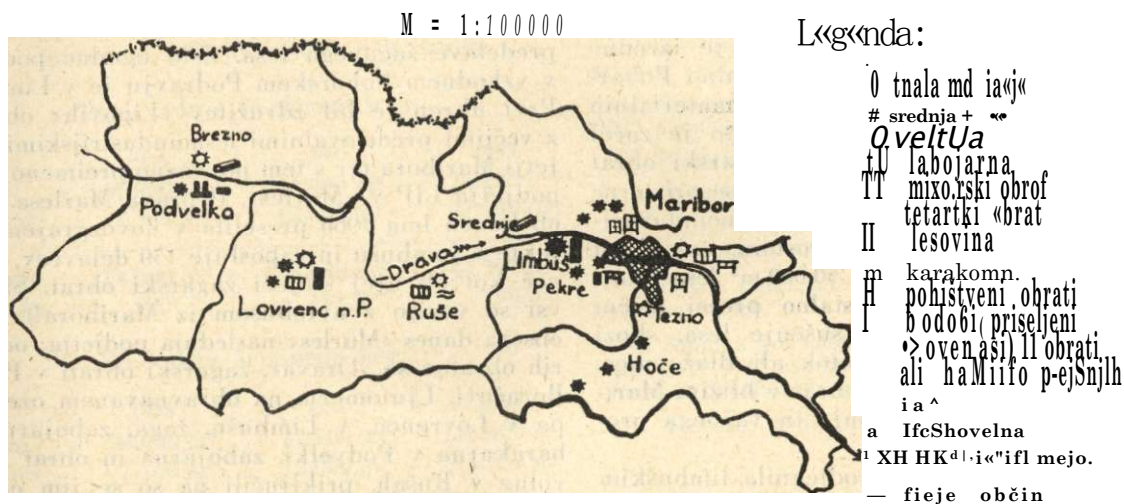
2. Problemi gozdnega izkoriščanja in lesne predelave. Kot že povedano, je Pohorsko Podravje eno najbolj gozdnatih področij. Dasi segajo nekatere občine vzhodnega Podravja še v mariborsko okolico in zavzemajo večja ravna področja, obsegajo kljub temu blizu 40% gozdnih površin (bivši Maribor-Center 37,07%, Tabor 36,39% gozdov). Kakor hitro pa gremo naprej v dolino, nas zlasti od Ruš in Fale dalje zajamejo že tik ob Dravi gozdna pobočja. (Toda v sami dolini si človek vendar še težko predstavlja obsežne pohorske gozdove.) Če pa se podamo skozi gozd po dolini Radoljne tja do Puščave in Lovrenca, ki leži v znižanem terciarnem podolju, tedaj se nam ob pogledu tega pohorskega potoka odpre prostran gorski svet s sivozeleno gozdno odejo. Takrat si ni težko zamišljati, kako važen mora biti tukaj gozd. Bivša občina Ruše, ki je obsegala zlasti omenjeni široki svet preko Lovrenca do najvišjih pohorskih vrhov Klopnega vrha, Planinke in Rogle, v nekoliko ožjem pasu pa tudi Kozjak, je imela po zelo točnih gozdarskih podatkih 70,59% gozdov. Prav tako je imela bivša občina Podvelka 66,55% gozdnih površin. Dejansko so ti gozdovi nekoč zaposlili velik del prebivalstva. Še leta 1931 se je v osrednjem delu Pohorskega Podravja z gozdarstvom in predelavo lesa bavilo okrog 30% prebivalcev. Tako je bilo tudi takoj po vojni. Razmeroma gosto naseljeno prebivalstvo je tako imelo v gozdu dober zaslužek. Po vojni pa se je začelo Pohorsko Podravje ob obilni energiji novonastalih hidroelektrarn v industriji naglo razvijati. Industrijski Maribor sega s svojimi tipalkami vedno bolj po delovni sili. Prav tako nastajajo industrijski kraji ob Dravi, ki se z Mariborom gospodarsko povezujejo v vedno večje gospodarske enote. (Napredek industrije temelji na vse bolj sodobnih gospodarsko-tehničnih osnovah.) Življenjski pogoji v industriji zaposlenega prebivalstva se hitro izboljšujejo. Ves ta razvoj, ki ga opažamo v industriji, ni značilen za izkoriščanje gozdov. To vidimo tudi iz tega, da daje gozdarstvo skupnemu narodnemu dohodku mariborskega okraja neznaten delež. Vzroki za tako stanje so različni. Izkoriščanje gozdov je še marsikje ekstenzivno. Precej so temu kriva tudi slaba prometna sredstva. Gozdne ceste grade le počasi, čeprav so terjale n. pr. v sedanji občini Tabor v gozdarstvu najvišji izdatek. V tej občini so zgradili od leta 1957 33 km novih in rekonstruirali 25 km starih gozdnih cest. Vse ceste grade v teže dostopnih krajih. Današnja gostota gozdnih cest pa še vedno zadovolji le dobro polovico gozdarskih potreb. V zadnjih letih so zgradili tudi več

logarnic, ki v mnogočem pripomorejo k izboljšanju delovnih pogojev gozdnih delavcev. O kaki mehanizaciji v gozdovih je še težko govoriti. (Zato je delo še vedno težko in naporno.) Poseben problem v gozdarstvu pomeni delovna sila, ki se pogosto menja. Industrija v dolini in v Mariboru ter z njo povezani boljši življenjski pogoji privabljajo delovno silo tudi od daleč, zato odteka in to povzroča marsikje težave. Zato je vedno več manj zanesljivih sezonskih delavcev. Za gozdne delavce bo nujno treba graditi stanovanja in jim nuditi boljše delovne pogoje. Z vsem navedenim je povezana tudi proizvodnost dela (to se pravi, koliko m³ posekanega lesa, prevoženega na glavno skladišče, odpade na enega delavca). Za mariborski okraj je značilno, da se je proizvodnost dela zadnjih desetih let celo zmanjšala. V času premočnega izsekavanja gozdov so namreč sekali dostopnejše gozdove in so gojenju gozda posve-

bo treba odpraviti in v tej smeri se naše gospodarstvo loteva že pomembnih sprememb.

3. Žagarska in lesnopredelovalna industrija. Na področju močnega izkoriščanja gozdov naj bi se razvila močna žagarska in predelovalna industrija. O žagarskih obratih smo že nekaj slišali. Ti so nastajali vzporedno z razvojem gozdarstva. Ob dolinah pohorskih in kobanskih potokov je zraslo neverjetno mnogo preprostih žagveneciank. Najbolj tipična primera sta dolini Lobnice in Radoljne. Naj navedem primer Radoljne (ki je sicer dolg potok), ob kateri je obratovalo v preteklosti in deloma deluje še danes 94 žag različnih velikosti. Povprečno na vsakih 300 m ali še manj je žaga. Manj žag je na pritokih Radoljne, kjer je premalo vode. Za štirideset žag na Radoljni je bilo mogoče dobiti še zanesljive podatke, medtem ko so ostale propadle že v prejšnjem stoletju. Osem od teh je

L & oinJushj|ci otrali v vbo d n e m R ^ o r s k e m P o J r a v j u

heitpolnjini »«aki p-m.hljo ukinitev al. f»r«ie(lcv obrata

čali le malo pažnje. Vsa leta kasneje sekajo v bolj oddaljenih krajih, kar se seveda kaže v proizvodnosti dela. Mnogo poudarka so v zadnjih letih dali tudi na gojenje gozdov.

Problemov pa nima le gozdno gospodarstvo, temveč tudi žagarska in predelovalna industrija. Zlasti žagarski obrati niso rentabilno zgrajeni in v skladu s potrebami. V dobi kapitalističnega izkoriščanja gozdov je bilo zgrajenih mnogo zasebnih žag, ki so včasih obstajale le kratko obdobje. Žage so bile razmeščene vsepovsod ob potokih ter so bile prilagojene potrebam kmetov. Danes je ta kopica žag vedno bolj nerentabilna. Mnoge žage so zelo stare in iztrošene. (Žagani les iz teh žag je slabši.) Le nekaj žagarskih obratov ima polnojarmenike starejšega tipa. Potrošnja lesa iz leta v leto narašča. Zato tudi obstoječa predelovalna industrija v mariborskem okraju še ne proizvaja dovolj. Gozdna proizvodnja ji komaj sledi.

Vse te neugodnosti v gozdarstvu in industriji

propadlo med prvo svetovno vojno. Sedem jih je prenehalo delovati med prvo in drugo svetovno vojno. Vzroki za to so bili različni. Nekatere je poškodovala voda, druge so opustili zaradi visokih davkov ali vojne. Tudi med drugo svetovno vojno jih je nekaj prenehalo z delom (sedem). Značilno je, da lastniki žage, takoj ko prenehajo delati, demontirajo, tako da o žagah ponekod sploh ni več sledu. Zadnjih deset let pa je prenehalo delati še deset žag, ki so bile ukinjene zaradi varčevanja z gozdovi in se delo v njih ni več izplačalo. Danes še dela osem žag. (Med njimi so tri last podjetja LIP, dve polnojarmeniki ter ena venecianka.)

Tudi na ostalih potokih je bilo mnogo več žag, kot jih je sedaj. Nekatere bodo delale še dalje, da bodo zaposlile okoliško delovno silo in žagale le za lokalne potrebe. (Skica žag in lesnoindustrijskih obratov.)

Priložena karta nam kaže nekaj, večjih žagarskih obratov. Te žage so raztresene in le s

težavo zalagajo lesno-predelovalno industrijo
Prevažanje hlodovine in desak na velike razdalje in v različne smeri je postalo v splošni industrializaciji ter težnji po mehanizaciji in rentabilnosti v proizvodnji zelo problematično. Nastala je potreba po koncentraciji ali takšni razmestitvi, ki je prilagojena sodobnim prometnim sredstvom in industriji. Zato so na vsem področju okrog Pohorja začeli ukinjati žage, katerih lokacija ne ustreza ali pa so iztrošene. V vzhodnem Podravju so ukinili doslej le večjo žago v Rušah. Predvidevajo pa še ukinitve polnojarmentikov v Breznem in Lovrencu, v Mariboru pa žagarski obrat »Drava« in žago v tovarni TAM.

Seveda je nastalo vprašanje, kje naj nastane sodobnejši žagarski obrat ali celo kombinat, ki bi se ukvarjal tudi z nadaljnjo predelavo lesa. Treba je bilo najti prostor v območju surovinске baze. Toda sama Dravska dolina je daleč pretesna, prehladna, prevlažna in presenčna za izgradnjo takega objekta. Zato so se odločili za gradnjo v tistem delu Dravske doline, ki ni več samo Dravska dolina, temveč že prehod v vršajski del Dravskega polja. Ta kraj je izredno ugoden, saj semkaj nagiba vse vzhodno Pohorsko Podravje. Zaradi pomanjkanja materialnih sredstev se je gradnja zavlekla. Zato je začel ob zaključku leta 1959 delovati Žagarski obrat v Limbušu. Limbuško polje nudi nadvse primerne pogoje tudi za delovanje velikega lesnoindustrijskega obrata. Tu je dovolj prostora, saj se tu lahko namesti in predela ca. 50.000 m³ lesa letno. Ob Dravi navzdol pihajo stalno precej močni vetrovi, ki so potrebni za sušenje lesa, skozi Limbuš pa teče Limbuški potok ali Blažovnica, ki so jo izrabili; končno je obrat v bližini Maribora, to je v bližini potrošnje in važnega prometnega centra.

Gradnja obrata je sicer odtegnila limbuškim kmetom precej zemlje, toda na srečo je prav v tem delu Limbuškega polja tanka peščena zemlja, ki ne donša mnogo.

Žagarski obrat v Limbušu je eden najmodernejših v Jugoslaviji. Sestavljata ga dva polnojarmenika švedskega tipa, ki zamenjujeta po storilnosti 15 polnojarmenikov starejšega tipa. Ta žaga je visoko mehanizirana in dela z minimalnim številom delavcev (ob sami žagi je le 5 ljudi), v dveh izmenah. (Prirejena je tako, da je sleherni delavec, ki sicer nima težkega dela, stalno polnozaposlen.) Ves transport hlodov, do sortirnice in žage, opravlja voda, ki jo žaga dobiva iz Limbuškega potoka. Žagarski obrat ima še razne priključke (sortirnica, skladišča). Obrat dela s polno kapaciteto v dveh, včasih tudi v treh izmenah. Kadar primanjkuje hlodovine, zmanjšajo dela na drugih žagah. V primerjavi z drugimi obrati je ta žaga najhitrejša. (Polnojarmenika delata s pomikom 4 do 11 m na minuto. Žagajo pretežno iglast les.) 30% žaganega lesa izvažajo v tujino.

Delavci žagarskega obrata v Limbušu priha-

l l ' i l ' i l " • y
jajo iz precej oddaljenih krajev, čeprav je težnja, da bi jih pritegnili čim več iz najbližje okolice Limbuša, Pekar in Studencev. Zanimivo je, da prihajajo delavci celo iz Lovrenca, Sniol-uika, Slemenca, Selnice, Fale in Ruš. V delo so namreč vključili tudi številne delavce, ki so delali na ukinjeni ruški žagi. Vendar je žaga do sedaj pritegnila tudi že 17 delavcev iz Limbuša. 12 delavcev iz Studencev in po 2 do 5 delavcev iz ostalih okoliških krajev. V obratu Limbuš je bilo dne 31. III. 1961 vseh zaposlenih delavcev 102, število pa se stalno izpreminja. Kadar primanjkuje v Rušah in v Podvelki dela, tedaj vozijo iz teh krajev delavce v limbuški obrat.

V Limbušu pa ne bodo ostali samo pri žagarskem obratu. Veliki načrti povedo, da se v mariborskem okraju pripravljajo za popolno reorganizacijo predelovalne lesne industrije obsežna dela. Vendar ne gre le za novogradnje, ampak predvsem za prestavitev predelovalne industrije z nepravilno lokacijo na primernejše mesto. Bodoči načrti o žagarski in predelovalni lesni industriji zahtevajo večjo koncentracijo zaradi lažje dobave surovin in lažje predelave, ter povečanje predelave žaganega lesa. Zelo ugodno področje v vzhodnem Pohorskem Podravju je v Limbušu. Prvi ukrep je bil združitev »Lipovih« obratov z večjimi predelovalnimi lesnoindustrijskimi podjetji Maribora ter s tem povezano preimenovanje podjetja LIP v »Marles«. (Uprava Marlesa se je ob koncu leta 1960 preselila v novozgrajene objekte v Limbušu in zaposluje 130 delavcev, torej več kot ob njej stoječi žagarski obrat. Skoraj vsi se vozijo z avtobusom iz Maribora!) Tako obsega danes »Marles« naslednja podjetja: od starih obratov so »Drava«, žagarski obrati v Ptujju, Boračovi, Ljutomeru, na obravnavanem ozemlju pa v Lovrencu, v Limbušu, žaga, zabojarina in barakama v Podvelki, zabojarina in obrat lesne volne v Rušah, priključili pa so se jim obrati podjetja »Oprema« (vsa v Mariboru) ter obrat kuhinj TPM (Tovarna pohištva Maribor). Celotno podjetje »Marles« zaposluje danes okrog 1750 delavcev. Med vsemi obrati je najmočnejši obrat »Oprema« v Mariboru, ki izdeluje furnirano pohištvo. Z vsemi svojimi oddelki zaposluje 560 delavcev. Tovarna pohištva v Pobrežju zaposluje 205 delavcev. Precej delavcev ima še žagarski obrat »Drava« (187), ki obsega poleg žage tudi zabojarino in mizarski obrat. V Lovrenških obratih je zaposlenih 85 delavcev, v Podvelki 90 v Rušah pa dela 42 ljudi.

V preurejanju žagarstva in predelovalne industrije bodo nastale v bodoče precejšnje spremembe. Limbuškemu žagarskemu obratu se bo pridružila cela vrsta novih obratov. Tovarna furniranega pohištva (Oprema) v mestu nima nobenih pogojev za razvoj, saj je v centru, njeni obrati pa so raztreseni. Zato bodo to tovarno ukinili in jo preselili v Limbuš z novimi objekti. (V Limbuš se bo preselila tudi TPM.) Namesto zabojarin v Lovrencu, Rušah in v obratu »Drava« bo nastala v Limbušu večja nova zabojarina.

V Limbušu pa bodo predelovali tudi odpadke, ki jih bo večinoma porabil obrat ivernih plošč, ki bo eden prvih tovrstnih obratov v Sloveniji. Vsi ti obrati bodo po realizaciji načrtov velik lesnoindustrijski kombinat.

Nekatera podjetja, ki bodo preselila svoje obrate v Limbuš ali ukinila žage, se bodo v obratovanju preusmerila. Obrat »Drava« se že preusmerja v izdelavo švedskih kuhinj, ukinjena žaga v Rušah pa se preusmerja v proizvodnje lesne volne, v Lovrencu na Pohorju pa bodo ob skrčenju žagarstva pričeli izdelovati karoserije za TAM.

Tzven »Marlesa« delajo v vzhodnem Pohorskem Podravju še žagarski in tesarski obrati v okviru zadrug in KO. V Podvelki uspešno dela in se obnavlja tovarna lesovine in lepenke. V Mariboru pa se bo delno preusmeril še obrat »Slogi, kjer predvidevajo v bodoče preselitev v nove prostore in preusmeritev v proizvodnjo opreme lokalov in šol.

S temi izpreinembami bo zelo napredovala predelovalna industrija. Kako se proizvodnja žaganega lesa ter njegova predelava v mariborskem okraju veča, nam kažejo naslednji podatki:

Proizvodnja žaganega lesa			
	1956	1960	1965
Iglavci	67.000 m»	101.000 m»	126.100 in ³
Listavci	7.500 m»	12.600 m»	21.200 m»
Skupaj:	74.300 m'	115.600 m»	147.300 m»
Indeks	100	152,8	199,6
Predelava žaganega lesa			
	1956	1960	1965
Iglavci	58.000 m»	77.700 m'	116.400 in ³
Listavci	7.100 m ³	12.000 m ³	14.900 m ³
Skupaj:	66.000 m'	89.700 m ³	131.300 m ³
Indeks	100	135,9	198,9

Stane Košnik

Gospodarske skupnosti v današnjem svetu

Ustanavljanje gospodarskih blokov v današnjem svetu ni nič novega. Lahko rečemo, da so gospodarske skupnosti nov činitelj v mednarodni trgovini. Ta mora čedalje bolj računati s povezovanjem med sosednjimi državami. Te se združujejo samo zato, da bi postopoma zniževale in na koncu odpravile carine. To je potrebno, kajti vedno večji promet, širjenje prometnih zvez in težnja po svetovnem tržišču sili po odklanjanju pravnih pregrad. Nekateri gospodarstveniki ne vidijo v tem nič dobrega. Ustvarjajo se nova vprašanja za nemoten razvoj mednarodne trgovine. Kakor te skupnosti pospešujejo notranjo

Iz navedenih števil je razvidno, da se proizvodnja žaganega lesa zelo veča, da pa se bo zlasti po letu 1960 tudi predelava žaganega lesa povečala v primerjavi z letom 1956 skoraj dvakratno. Navedene številke povedo hkrati tudi to, da bomo izvažali vedno manj nepredelanega lesa.

Leta 1956 so v okraju Maribor predelali komaj 30% posekane lesne mase. Do leta 1960 je narasla predelava za 46%. Do leta 1956 pa se bo povečala predelava lesa v primerjavi z letom 1956 za več kot 90%. Lesna industrija bo s tem dobila tisto mesto, ki ji gre.

(Da pa se bo lesna predelovalna industrija razvijala še dalje, bo treba posvetiti še več pozornosti samemu gozdnemu gospodarstvu z intenzivnejšo gojitvijo gozdov [pogozdovanje, čiščenje in redčenje], z oddajanjem boljšega lesa predelovalni industriji in z omejitvijo potrošnje tehničnega lesa v gospodinjstvu.)

Viri in literatura:

1. Analiza razvoja gozdarstva. Elaborat o dosedanjem razvoju in možnostih za nadaljnji razvoj gospodarstva v okraju Maribor do leta 1961, Maribor, 1958.
2. Perspektivni razvoj lesne industrije 1961—1963 OLO Maribor, Gozdna uprava.
3. Podatki uprave »Marles«.
4. Podatki Žagarskega obrata Limbuš.
5. Melik: Štajerska s Prekmurjeni in Mežiško dolino, Slovenija 1957, Ljubljana.
6. Oskar Jug: Otvoritev Žagarskega obrata Limbuš, Les 1/1960.
7. Analiza gospodarskega in družbenega razvoja v letih 1951—1961 na področju občine Maribor-Tabor in smernice družbenega plana in proračuna za leto 1961.
8. Terenski podatki iz Lovrenca.

izmenjavo med državami članicami, tako ovirajo trgovino z nečlanicami. To je seveda zaradi tega, ker članice z medsebojnimi pogodbami znižujejo carine, ki ovirajo trgovanje, na drugi strani pa ostajajo carinski predpisi za neorganizirane države isti.

Danes je na svetu že več gospodarskih skupnosti, ki obsegajo različno število držav. Čisto razumljivo je, da nastajajo med njimi spori na gospodarskem področju. Zato težijo, da bi se tudi taki bloki pričeli med seboj povezovati. In res so se začele pojavljati vesti, da je med Evropskim skupnim trgovinam in Svobodnim trgo-

vinskim področjem možna ustvaritev carinske zveze. Potem je znano, da nekatere države ene skupnosti hočejo pristopiti še k drugi skupnosti in tako imeti na obeh straneh carinske ugodnosti. Tako je Argentina hotela pristopiti k Evropskemu skupnemu trgu. Isto je z Veliko Britanijo, ki je nekaj časa dajala zelo nasprotujoče si izjave o morebitnem včlanjenju v šestorico, sedaj pa si je sama želi. Nekateri trdijo, da se Angleži približujejo šestorici na željo Američanov, ki iščejo pri tem gospodarskih in političnih koristi. Temu nasprotujejo Francozi, ker nočejo na kontinentu angleškega vpliva. Francija namreč igra v Evropski gospodarski skupnosti vodilno vlogo, ki se ji ne bi rada odpovedala. Na drugi strani pa temu nasprotujejo zato, ker je Velika Britanija že povezana z dominioni v lasten carinski sistem, ki dovoljuje posebne ugodnosti.

Danes velja pravilo, da se povezujejo razvite države s čim bolj enakim gospodarstvom. Prve skupnosti pa so bile drugačne. Razvita država se je povezala z manj razvitimi deželami, največkrat kolonijami. Tako je nastala Britanska skupnost narodov (Britanska državna skupnost) ali Commonwealth, ki se še danes naslanja na sistem prednostnih carinskih tarif (10% nižje). Izraz Commonwealth je že star. Prvi ga je začel uporabljati Cromwell za angleško republiko leta 1649. Leta 1901 so se dotedanje britanske kolonije na avstralskem kontinentu združile kot federalne države v Avstralsko skupnost ali Commonwealth of Australia, leta 1926 pa Velika Britanija prične dominione imenovati British Commonwealth of Nations (Britanska skupnost narodov). Westminsterski statut (1931) ukine naziv Britansko carstvo.

Francija je ustanovila svojo Francosko unijo, ki veže državo z ostalimi neodvisnimi deželami. Ker se je kolonialni imperij že močno razrahljal, ga je Francija hotela obdržati na ta način, da je osnovala leta 1946 Francosko zvezo (Union Française). Tudi tukaj veljajo predpisi, ki na političnem in gospodarskem področju vežejo dežele.

Nacistična Nemčija je poskušala podonavske in balkanske države vključiti v nekako carinsko zvezo. Predvojna Jugoslavija je na ta način uživala določene carinske ugodnosti za določene kmetijske proizvode, ki so bili važni za Nemčijo (žitarice, goveja živina itd.).

V Evropi so leta 1951 v aprilu mesecu ustanovili Evropsko skupnost za premog in jeklo. To je bil le delen korak k evropski gospodarski integraciji, saj delokrog organizacije zajema samo premog in jeklo. Predlog za ustanovitev je dal francoski zunanji minister Robert Schuman (Schumanov načrt). Včlanile so se Zahodna Nemčija, Francija, Italija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg. Naloge skupnosti so: a) sprostitev na področju prometa s premogom in jeklom, b) pospeševanje na tehničnem in gospodarskem razvoju, c) zmanjševanje carin in d) pravilna razdelitev premoga in jekla,

Tudi poizkusi ustanavljanja manjših carinskih zvez so nam znani. Tako so Belgija, Nizozemska in Luksemburg, ali kratko Benelux, septembra 1944 podpisale prehodni sporazum o carinski zvezi in že leta 1947 so carine izenačili. Julija 1953 so se dogovorili o skupni politiki uvoza in cen. Benelux se je priključil Evropski gospodarski skupnosti.

Nordijske države so ustanovile leta 1953 Nordijski svet. Včlanile so se Danska, Švedska in Norveška. Finska je postala član leto dni kasneje. Plan te integracije hoče pri večini industrijskih izdelkov odpraviti carine, medtem ko so pri kmetijskih artiklih ostali pri starem.

Tran je predlagal, naj bi ustanovili skupni trg Irana in sosednih držav, ki imajo podobno proizvodnjo. Zveza naj bi se ustanovila z namenom, da bi se te države zaščitile pred posledicami poslovanja Skupnega evropskega trga.

Ti in še nekateri drugi poizkusi, zlasti s strani plačilnih sporazumov, so le deloma reševali vprašanja integracije držav. Ali so bile zveze sklenjene samo med dvema ali tremi državami, kar ni imelo posebnega mednarodnega pomena, ali pa so pogodbe obsegale le posamezna področja (n. pr. premog in jeklo, kmetijstvo itd.).

Velikopoteznejše in gospodarsko bolj pomembne so nekatere organizacije, ki so nastale šele v zadnjem času. Te institucije so še tako mlade, da še niso popolnoma zaživele. Vendar je gotovo, da bodo postopoma premagale vse težave in da bo končno dosežen zaželeni cilj. Oglejmo si jih.

EVROPSKA GOSPODARSKA SKUPNOST

Ustanovni sestanek je bil 25. marca 1957. leta v Rimu. Tain je bila podpisana pogodba o pristopu k tej gospodarski organizaciji, ki šteje šest članov, in to Italijo, Francijo, Belgijo, Nizozemsko, Luksemburg in Zahodno Nemčijo. Pravo življenje skupnosti pa je pričelo šele 1. januarja 1959. Ugodnosti imajo tudi vsa njihova prekomorska ozemlja.

Uporabljamo različna imena, n. pr. Evropska gospodarska skupnost. Evropski skupni trg. Šestorica, Evropsko skupno tržišče, Mala Evropa itd. Njen namen je pospeševati razvoj gospodarstva včlanjenih držav, dvigati življenjsko raven prebivalstva, skrbeti za večjo stabilnost gospodarstva itd. To bodo dosegli z združitvijo v carinsko unijo, ki naj med članicami omogoči prost blagovni promet. Določijo naj se enotne carinske tarife, uvede naj se skupna kmetijska politika in uredijo naj se prometna sredstva. Seveda se to ne more narediti v dveh ali treh letih, ampak v daljšem razdobju. Carine znižujejo postopoma po 10 odst. z namenom, da bi jih v tem stoletju odpravili.

V okviru Evropske gospodarske skupnosti je bila ustanovljena tudi Evropska investicijska banka, Njen namen je pospeševati gospodarski

razvoj včlanjenih držav. Banka daje posojila in s tem olajšuje finansiranje takih projektov, ki služijo Šestorici.

Ustanovitev Evropskega skupnega trga ima važen pomen. Na vsak način bo gospodarstvo hitreje napredovalo, saj so včlanjene visoko razvite industrijske in kmetijske države, ki si bodo v še večji meri pomagale med seboj. Ne smemo pozabiti, da so vse članice istočasno tudi podpisnice Evropske skupnosti za premog in jeklo in si že od ustanovitve naprej pomagajo v nekaterih pogledih, sedaj pa so sodelovanje razširile na največji obseg.

Tudi v kmetijstvu bo dosežen napredek. Vsaka država se bo posvetila pridelovanju tistih pridelkov, za katere ima najboljše pogoje. Cene ne bodo več nihale, kar bo zopet ugodno vplivalo na včlanjene države. Poleg tega bo Skupni trg veliko večji od notranjih trgov posameznih držav.

Lahko rečemo, da je nastala nova formacija, ki jo moremo primerjati z ZDA ali SZ, vsaj kar zadeva gospodarski potencial. Ravno tako se je že pokazal napredek v zunanji trgovini. Trgovina je povprečno napredovala za več kot eno tretjino. Tudi izvoz v nevčlanjene države je napredoval za približno četrtino.

ORGANIZACIJA ZA GOSPODARSKO SODELOVANJE IN RAZVOJ OECD

Aprila 1948 je bila ustanovljena Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje (OECE ali Organisation Européenne de Coopération Economique. Angleži so jo imenovali OEEC ali Organisation for European Economie Coopération). Članice so bile Avstrija, Belgija, Danska, Francija, Grčija, Irska, Islandija, Italija, Luksemburg, Zah. Nemčija, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Švedska, Švica, Turčija in Velika Britanija. Jugoslavija je bila zastopana z opazovalcem. Španija sodeluje samo pri delu kmetijskih instanc. Glavni namen je sprostitev medevropske trgovine.

ZDA in Kanada sta si močno prizadevali, da bi dobili mesto v tej organizaciji. Hoteli sta, da bi organizacija postala »splošna« in ne samo evropska, kajti obe državi sta si želeli zagotoviti čimvečji vpliv na razvoj evropske zunanje trgovine. Zato se je organizacija preimenovala iz OECE v OECD (Organisation for Economie Coopération and Development). Ima 20 članov, ki so poleg tega razdeljeni še v sedmorico in šestorico. Namen prenovljene organizacije je: a) pospeševati gospodarski razvoj in prispevati k svetovnemu gospodarskemu razvoju, b) prispevati tudi k napredku nečlanov, c) prispevati k razširjenju svetovne trgovine na večstranski podlagi in d) skrbeti za vskladitev gospodarske politike med Zahodno Evropo in Ameriko. Amerika je imela tudi namen, da se napravi most med obema evropskima gospodarskima skupnostima.

EVROPSKO ZDRUŽENJE ZA SVOBODNO IZMENJAVO ALI EFTA

EFTA (Evropsko združenje za svobodno izmenjavo ali angleško — European Free Trade Association) je bila ustanovljena v prvih mesecih leta 1960 na pobudo Vel. Britanije in Švedske. Britanci so hoteli zaščititi ekonomske in politične pozicije v nekaterih državah, kjer se že preveč čutijo vplivi ZDA in Evropske gospodarske skupnosti. Toda zgodilo se je nekaj drugega: izvoz je še vedno nazadoval in deficit je bil vsak dan večji. Britanija je izgubljala svoj položaj v svetovnem gospodarstvu in trgovini. Paralelno je upadal tudi njen politični prestiž. Zato se tudi hoče priključiti evropskemu skupnemu tržišču, kar smo že v uvodu nakazali. Članice so: Vel. Britanija, Švedska, Švica, Danska, Norveška, Avstrija in Portugalska. 16. maja 1961 je k tej organizaciji pristopila še Finska. Tako šteje sedaj 8 članov. Za to gospodarsko skupnost uporabljamo različne nazive: Združenje za svobodno trgovino v Evropi, Države svobodnega evropskega trgovinskega področja, Sedmorica, Evropsko združenje za prosto izmenjavo, Svobodno trgovinsko področje itd.

Osnovni cilj je napredek v gospodarstvu, odprava brezposelnosti, finančna stabilnost in dvig življenjskega standarda. Vse to hočejo doseči z odpravljanjem carin in količinsko omejitvijo v prometu industrijskih artiklov med državami članicami. Tako je EFTA znižala carine za 20 odstotkov že 1. julija 1960, Evropska gospodarska skupnost pa 1. januarja 1959 za 10 in 1. julija 1960 še za 10 odstotkov. Do konca leta 1961 bo znižanje carin v Evropski gospodarski skupnosti doseglo že 40. pri EFTI pa 30 odstotkov. Trgovino s kmetijskimi proizvodi regulirajo s posebnim sporazumom na bazi recipročnosti.

Evropska gospodarska skupnost je gospodarsko vsekakor močnejša. Po številu prebivalstva je s 170 milijoni daleč pred EFTO, ki jih ima okoli 90 milijonov. Poleg tega so države prve integracije močnejše še po industriji, kmetijstvu in naravnem bogastvu.

GOSPODARSKA SKUPNOST V SREDNJI AMERIKI

Srednjeameriške države so leta 1958 ustanovile svojo gospodarsko skupnost. Namen je bil doseči hitrejši gospodarski razvoj. Države podpisnice (Gvatemala, Salvador in Honduras) so bile prepričane, da bo to privedlo do zaželenega uspeha, toda stvar je ostala samo na papirju. Dve leti kasneje (oktobra 1960) so se v Gvatemali ponovno sestali predstavniki Gvatemale, Salvadora, Hondurasa in še Nikaragve ter ustanovili novo gospodarsko skupnost. Nikaragva je pristopila šele po daljšem prigovarjanju, kajti več držav laže ustvarja enotno gospodarsko politiko. Podpisali so novo pogodbo, ki je nadomestila staro.

GOSPODARSKA SKUPNOST V JUŽNI AMERIKI

Podobno kakor so nekatere evropske države ustanovile gospodarske integracije, tako so to storile tudi države Južne Amerike. Predstavniki Argentine, Brazilije, Čila, Urugvaja, Paragvaja, Bolivije in Peruja so se že večkrat sestali in razpravljali, kako bi čimbolje organizirali latinsko-ameriško področje za svobodno izmenjavo. Delali so tudi na tem, da bi se priključile še srednjeameriške države, ki že imajo svoj trg. Na ta način bi bila možna pestrejša zamenjava dobrin.

Najbolj bi si države labko pomagale pri izmenjavi surovin. Tako bi Argentina, Peru in Bolivija prodajale nafto. Čile in Peru baker. Brazilija in Čile pa železovo rudo. Premog bi morali uvažati od drugod. Težava je tudi z industrijskimi artikli, saj jih nobena država nima dosti in rih mora uvažati z drugih kontinentov. Najbolje je s poljedelskimi artikli, ki jih imajo članice dovolj. Pri tem na zopet nastaja vprašanje, kam prodajati. Pri vsem tem bo treba še marsikaj storiti.

Vemo, da so v Južni Ameriki slalie prometne zveze, ki bodo še dolgo onemogočale redno izmenjavo. To je vzrok, da notranja izmenjava med članicami znaša sedaj komaj 12 odstotkov trgovine. Ostalo odpade na druge kontinente.

Že od nekdaj so obstajale za prevoz robe visoke carine, in da bi se izmenjava povečala, jih bo treba polagoma odpraviti. Predvidevajo, da **ne** bo to zgodilo v dvanajstih letih. Strokovnjaki so mnenja, da se bo na ta način povečala izmenjava in tako zmanjšala odvisnost od zunanjega sveta. Poleg tega bo taka skupnost imela za tuji kapital večjo privlačno silo. Latinskoameriška zveza re nastala kot obrambna skupnost držav, ki so jih evropske zveze prizadele. Zlasti kritičen je bil položaj, ko so se evropske države dogovarjale glede skupne kmetijske politike. Na ta način bi bil prizadet izvoz ameriških držav. Sedaj, ko so združene, bodo lažje branile koristi na tem področju.

SVET ZA VZAJEMNO EKONOMSKO POMOČ ALI SEV

Ne samo kapitalistične, tudi socialistične države so se povezale v gospodarsko integracijo, ki se imenuje Svet za vzajemno ekonomsko pomoč (SEV). Ustanovljen je bil v začetku leta 1949 v Moskvi. Člani so: Sovjetska zveza, Bolgarija, Madžarska, Vzhodna Nemčija, Poljska, Češkoslovaška, Romunija in Albanija. Kitajska, Mongolija, Koreja in Vietnam so samo opazovalci. Na konferenci komunističnih partij v Moskvi leta 1958 so prosili, da bi aktivno sodelovali.

Kot razloga za ustanovitev SEV imamo izjave sovjetskih voditeljev, da more biti socializem ustvarjen samo na ta način, da se te države povežejo s Sovjetsko zvezo. Člani so enako-

pravni in sodelujejo v izmenjavi gospodarskih izkustev, tehnični pomoči, skupni pomoči glede dobavljanja surovin, dobavi prehrabnih artiklov itd. Na drugi strani pa naj bi bila organizacija orožje za borbo proti imperialističnemu vmešavanju v socialistične države. V pravilniku stoji med drugim tudi to, da se organizaciji lahko pridružijo še druge evropske države, ki sprejmejo ta načela. Nekatere kapitalistične države trdijo, da je organizacija nastala zaradi Marshalovega plana, do katerega je SZ zavzela negativno stališče. Dejala je namreč, da je ustanovljen zaradi ameriških interesov in da je eksploatorski.

V delovanju SEV razlikujemo tri faze. V prvi fazi (Stalinovski) so težili za tem, da bi se vzhodnoevropske države gospodarsko čimbolj navezale na SZ. V tem času je zunanja trgovina stalno naraščala. Do izraza je prihajala dominantna vloga SZ. Industrija včlanjenih držav je postajala vedno bolj odvisna od surovin, ki jih je dobavljala Sovjetska zveza. Ravno tako so največji del izvažali v to državo. V drugi fazi (no Stalinovi smrti) se je to stanje pričelo izboljševati. Osnovna ideja integracije nastajajo koordinirani plani, ki pa jo jih kmalu opustili. Po letu 1956 že lahko govorimo o tretji fazi, ki temelji na medsebojni delitvi dela. Osnovana jo na planiranju razporejanja proizvodnih sil kot baze specifičnega gospodarstva teli držav. Mednarodna delitev dela izhaja iz koordinacije perspektivnih načrtov. Vsaka država naj proizvaja tisto, kar ji najbolj leži in kar ie v skladu s potrebami integralnega področja. Sovjetska zveza je glavni oskrbovalec s surovinami in dobavitelj tovarniške opreme ter prvi kupec njihovih proizvodov. Za sedaj je organizacija sprejela načrt o razdelitvi dela med posamezne države:

Poljska naj prvenstveno razvija ladjedelništvo in strojno industrijo ter večja produkcijo premoga in kemično industrijo. Češkoslovaška mora izdelovati stroje za težko in kemično industrijo ter turbine. Vzhodna Nemčija naj izdeluje kovine, turbine ter pospešuje metalurško in kemično industrijo. Romunija naj izdeluje poljedelske stroje in opremo za črpanje nafte. Bolgarija naj poleg kovin izvažata čimveč sadja in zelenjave. Poleg tega države članice sodelujejo na znanstvenem polju in skupno izdelujejo načrte. Tudi posamezne objekte gradi več držav skupaj. To je kompleksno finansiranje. Tako n. pr. Romunija, Poljska, ČSSR in Vzhodna Nemčija gradijo velik kombinat celuloze v Braili. Romunski kombinat pa bo oskrboval industrijo papirja v ČSSR in Vzhodni Nemčiji. Podobne primere, kjer gradijo HE. TE. nove tovarne ali pa odpirajo rudnike, imamo povsod.

Literatura:

1. Drago Potočnik: Evropska gospodarska skupnost, Ekonomska revija t958.
2. Dr. Svetozar Ilesič: Afrika, Južna Azija in Avstralija, Ljubljana, 1957.

Dr. Svctozar Ilesič: Gospodarska in polit, geografija sveta, Ljubljana, 1959.

4. Časopis »Gospodarstvo« 1955 61

5. Dr. ing. Mladen Sretenovič: Carinska unii.a nor-dijskih zemalja, Nova trgovina, september 1958.

6. Vladislav Radojevič: Ekonomske integracije, No-va trgovina, april 1959.

7. Vladislav Milenkovič: Kako če izgledati zajed-ničko tržište za poljoprivredu, Nova trgovina, april 1960.

8. Jakov Radišić: Unifikacija pravila medunarodne

trgovine unutar zemalja ŠEV, Nova trgovina, julij-avgust 1960.

9. Članki v dnevnom časopisju.

10. Stane Košnik: Gospodarska skupnost v Srednji Ameriki, GO, leto VIII, št. 1.

11. Stane Košnik: Gospodarska skupnost v Južni Ameriki, GO, leto VII, št. 1—2.

12. Vladislav Milenkovič: Ekonomska integracija zemalja socialističkog lagera, Nova trgovina, novem-ber 1959.

13. Privredni leksikon, Zagreb, 1961.

Tone Oblak:

ANALIZA GEOGRAFSKIH UČIL

(Nadaljevanje)

Šolski atlasi

Največ se v šolah uporabljajo atlasi izdaje Učila — Zagreb in Geokarta — Beograd. Ta dva atlasa sta prirejena za učni načrt srednje šole. vendar tudi za te še nista popolna. Pomanjkljiv je zlasti prvi del s kartami za občo geografijo. Razen osnovnih klimatoloških bi potrebovali v tem delu še vrsto fizično- in ekonomsko-geograf-skih kart, in to v' večjem merilu, kot so male, nepregledne slike izoterm, izobar, padavin itd. Podobno kot pri stenskih kartah bi bilo treba dopolniti ta del vsaj še z geološko, tektonsko karto sveta ter karte vegetacije in prebivalstva sveta.

Večino teh atlasov zajemajo splošni regionalni zemljevidi brez kakršnih koli dodatnih fizično in ekonomsko geografskih kart za posamezne dele sveta.

Jugoslavija je v teh atlasih predstavljena le na enem listu. K izdajam, ki jih naročajo posamezne republike, pa se navadno dodajo še zemljevidi teh ljudskih republik.

Vsekakor bi morala biti Jugoslavija tudi v atlasu zastopana z vrsto posebnih kart — geološko, padavinsko, karto vegetacije, prebivalstva in z ekonomskimi kartami.

Razumljivo je, da bi taka povečana izdaja šolski atlas zelo podražila in da bi ga moglo nabaviti še manj dijakov kot sedanjega. Splošna praksa v naših šolah je, da učitelji geografije ne zahtevajo določene izdaje atlasa ali pa ga sploh ne zahtevajo kot obvezno učno knjigo. Zato, predvsem pa zaradi visoke cene, mnogo dijakov atlasa sploh nima, ali pa si pomagajo z zastarelimi izdajami najrazličnejšega izvora. Zelo razširjena je popularna izdaja Seljačke sloge, ki pa s svojimi malimi, slabo tiskanimi kartami vsekakor ni primerna za geografski pouk.

Med atlasi imamo doslej dve izdaji, ki sta posebej namenjeni osnovni šoli. Prvi je izšel »Zemljopisni atlas Jugoslavije«, ki ga je izdala Savremena škola v Beogradu. Zamisel atlasa je dobra — fizične karte države in ljudskih repu-

blik naj bi dopolnjevale ustrezne ekonomske karte. Karte same so površno in nekritično izdelane, zato atlas za šole ni primeren.

Drugi je »Novi atlas« za osnovno šolo (Učila, Zagreb), ki je bil leta 1960 že drugič natisnjen v treh izdajah: v latinici in cirilici ter posebna izdaja za slovenske šole.

Novi atlas zajema vse gradivo osnovne šole in je namenjen tako nepopolnim osnovnim šolam kot osemletkam. Dobra stran atlasa so številne, dobro izbrane slike v bakrotisku. Dobro zamišljeni pa slabše izdelani so listi, ki uvajajo učenca v čitanje zemljevida. Druga izdaja vsebuje razen splošnega zemljevida Jugoslavije še ekonomsko karto Jugoslavije z manjšimi prilogami. V drugem delu Novega atlasa se vrste male karte celin in njihovih delov. Izdelane so zelo plastično, novost so kolone tujih imen z izgovarjavo, ki so tiskana na robu kart. Slovenska komisija za oceno tega atlasa meni, da je format regionalnih zemljevidov premajhen, zato je tudi njihova vsebina celo za osnovno šolo le preveč skromna. Posebno velja to za karte Afrike, Avstralije in Južne Amerike, na katerih ni prostora niti za imena držav, ali pa so zelo nepregledne.

V drugi izdaji so atlasu dodane še ekonomska karta sveta, dobro zamišljena slika »Življenje v posameznih podnebnih pasovih« in na zadnji strani slika gibanja zemlje in lune.

Problem **enotne izdaje atlasa** za osnovne šole vseh republik je predvsem v tem, da so potrebe posameznih republik kljub skupnim načelom o reformi šole vendarle različne. Načelo, naj pri spoznavanju prirode in družbe izhaja pouk od domačega, učencu laže zaznavnega okolja k bolj oddaljenemu, se pri geografskem pouku uveljavlja v novem učnem načrtu in v šolski praksi. V tem smislu se geografski pouk v nižjih razredih osnovne šole naslanja predvsem na domače okolje in podrobneje predelajo učenci predvsem domačo republiko. Zato bi potrebovali za nižjo stopnjo razen kart in slik v prvem delu atlasa zlasti dobre regionalne zemljevide posameznih področij domače republike in boljše, večjo in

bogatejšo karto Jugoslavije. Tak zemljevid Jugoslavije (priređila Planina-Finžgar), kot je izšel za osnovno šolo v izdaji DZS 1. 1960, je vendarle mnogo bolj uporaben kot mala karta v Novem atlasu.

Prav tako so karte celin v Novem atlasu, kot je zgoraj omenjeno, za višje razrede osnovne šole le preveč skromne. Kljub temu pa je Novi atlas kot prvenec te vrste dober uvod v pripravi primerne posebne izdaje za osnovno šolo.

Ročni zemljevid za šole

Razen kompletnih atlasov prodajajo trgovine z učili že vrsto let **posamezne liste — odtise iz atlasov**. Za redni pouk ta praksa ni koristna, ker učenci kupujejo le nekatere liste, pa še te prej ali slej zavrzajo ali izgube. Atlas naj bo priročnik, ki spremlja učenca skozi vso šolo in mu ostane tudi za življenje.

Med **ročnimi zemljevidi Jugoslavije** in ljudskih republik so najbolj razširjeni v šoli separatni odtisi kart iz atlasov. Prva izdaja »Jugoslavije« v prireditvi Bohinec-Planina je skoraj povsem pošla. Po nekaterih republikah se ni uveljavila, češ da je format prevelik in nepripraven za uporabo v šoli.

Na drugi strani so mali **odtisi Jugoslavije iz atlasov** vsekakor premajhni, vsebina je preveč zgoščena in za učenca premalo pregledna. Zelo primeren format in lep tisk odlikujeta že omenjeno Finžgarjevo karto Jugoslavije za osnovno šolo (Založba DZS — Ljubljana). Vsebinsko bi lahko bila karta bogatejša brez škode za njeno preglednost.

V vseh republikah zelo čutimo pomanjkanje dobrih šolskih zemljevidov **ljudskih republik**.

Neme karte in table

»Geokarta« v Beogradu je v 1. 1952 in 1953 natisnila neme karte Jugoslavije in vseh celin na dobrem papirju in v lepem tisku. Žal ni bilo za te karte primerne propagande, zato so jih v šolah le malo uporabljali in založba ni tvegala novega natisa. Mnogo bolj kot neme karte so se uveljavile štampiljke z obrisi geografskih enot.

»Neme table« z obrisi hidrografske mreže izdeluje podjetje »Učila« v Zagrebu. Table bi bile boljše, če bi bile morske in jezerske površine ploskovno modro barvane. Sicer pa tudi to učilo na naših šolah premalo preizkušajo.

Reliefe v serijah izdelujejo predvsem »Učila« v Zagrebu, posamezne reliefe domačega okolja ali republike pa so si omislile nekatere šole same. »Učila« so izdala relief Jugoslavije in posameznih republik pa tudi vseh kontinentov. Vse reliefe so nabavile redke šole, največ učiteljišča, precej šol pa ima vsaj relief Jugoslavije. Izdelki so razmeroma dobri, mavec, iz katerega so izdelani, pa se rad kruši, če ni zaščiten s steklom.

Za izdelavo reliefov in raznih modelov učil odpirajo velike možnosti **plastične mase**, za ka-

tere tudi pri nas izdelujemo čedalje več surovin. Njihove prednosti za izdelavo učil so očitne. Mogoče jih je poljubno vlivati in termično oblikovati, izdelati prosojno in so razen tega mnogo lažje in bolj odporne, kot je na primer mavec.

Projekcijska sredstva

Diaprojektorji: Po osvoboditvi so naša podjetja izdelala več tipov diaprojektorjev. Prodrli so predvsem izdelki tovarne TOS — Ljubljana. Aparat je preproste konstrukcije, ima domačo optiko in avtomobilsko žarnico (50 W). Uporaben je zlasti v majhnih šolskih predvajanilnicah za projekcijsko daljavo 4 do 7 metrov. Za večje daljave in za projekcijo barvastih slik je aparat zaradi šibke svetilnosti manj primeren.

Diaprojektorje imajo skoraj vse srednje šole in večina osemletnih osnovnih šol. Nekatere šole, ki imajo večja denarna sredstva za učila, so si oskrbele močnejše projektorje inozemske izdelave.

Episkope izdelujeta TOS v Ljubljani in »Učila« v Zagrebu. Episkopi imajo boljše svetilnost kot kombinacija epidiaskopov. Na šolah je episkopov mnogo manj kot diaprojektorjev.

Kinoprojektorje za ozki trak izdeluje tovarna »Iskra« v Kranju. Kinoprojektorje imajo največ strokovne srednje šole, nekatere gimnazije in le redke osnovne šole.

Geografskih diafilmov domače izdelave je doslej okoli 50. Največ jih je izdelalo podjetje »Zora-film« v Zagrebu, manjše število tudi Center za poučni film v Novem Sadu (predvsem za občo geografijo) in Zavod za šolski in poučni film v Ljubljani. Največ diafilmov ilustrira teme iz regionalne geografije. Za evropske države so prirejani posamezni diafilmi, za nekatere tudi po dva (Francija, Vel. Britanija), izvenevropske države pa so zajete v večjih regionalnih enotah (ZDA v treh), Kanada v enem, južnoameriške države v dveh, Kitajska v treh, Indonezija v dveh, Afrika v dveh diafilmih (posebej Egipt in JAU). Ze iz te razdelitve je razvidno, da pri izdelavi diafilmov ni bilo enotnega programa. Diafilmi so različni tudi glede koncepta, izbora gradiva, obsega in strokovnosti komentarjev.

Neenotni so tudi diafilmi, ki obravnavajo geografsko tematiko Jugoslavije. Prva serija diafilmov obravnava našo državo po republikah, nato pa so v posameznih republikah začeli pripravljati diafilme po regionalnih enotah. Nekaj so jih že izdelali v LR Hrvatski in LR Sloveniji, večinoma pa so še v pripravi ali v tehnični izdelavi.

V zadnjih dveh letih je proizvodnja geografskih diafilmov močno zastala — očitno pod vtisom, da so glavne geografske teme že izčrpane. Poudariti je treba, da skoraj noben od proizvedenih diafilmov ni doživel javne ocene, prav tako ne celotna proizvodnja diafilmov. Učitelji geografije in njihova strokovna društva so **glede** teh vprašanj **ostali zelo pasivni. Ta rezervira***

tobst je razumljiva toliko, ker imajo učitelji še premalo izkušenj z uporabo diafilmov, še manj pa s sestavljanjem diafilmov.

Podobno kot glede ostalih učil je še povsem odprto vprašanje **diafilmov za osnovno šolo**. Dosedanji geografski diafilmi so po svojih temah, izbiri gradiva in strokovnem slogu komentarjev, večinoma **prirejeni za stopnjo srednje šole**. Na drugi strani pa je diafilm **najbolj prodrl prav v osnovne šole**.

Z vprašanjem **organizacije filmotek** za šole in druge interesente po večjih krajih se že dolgo ukvarjajo republiški centri za šolski in poučni film. Posamezne šole si lahko s svojimi omejenimi sredstvi nabavijo le majhno število diafilmov.

Tudi vprašanje, ali naj bi namesto številnih črno-belih izdelali manjše število **barvnih diafilmov** oziroma **diapozitivov**, je še odprto. Vsekakor bi bile prav za geografski pouk barvne slike posebno za učence osnovnih šol bolj privlačne in tudi bolj poučne.

Mnogo manj kot diafilmi se v šolah uporabljajo **geografski filmi**. Vzrok temu je majhno število kinoprojektorjev na šolah in majhna izbira geografskih filmov. Domačih, posebej za geografski pouk prirejenih filmov, ni niti deset. Najboljši je barvni film o Krasu, starejši filmi pa so slikovno in vsebinsko zelo šibki. Med tujimi filmi, ki jih uvaža Zvezni center za poučni film v Beogradu, so le trije, štirje namenjeni pouku geografije, velika večina pa je tehničnih filmov.

Strokovna geografska društva bi morala doseči, da bi **sodelovala pri odbiri tujih filmov**.

V zadnjih letih se z uspehom uveljavlja praksa, da pri pouku dijaki sami prevzamejo predavanje in komentiranje diafilmov. Tudi s tem novim načinom dela bi morali sestavljavci diafilmov računati.

Razen navedenih učil, ki so jih izdale navedene založbe in podjetja, je na šolah še precej **starih učil vseh vrst**, ki so pa že večinoma ali izrabljena ali pa zastarela. Precej učil so po šolah izdelali **učitelji geografije ali pa učenci** pod njihovim vodstvom. Največ takih učnih pripomočkov je v republikah in okrajih, kjer so šol-

ske oblasti ali pa strokovna društva ta način dela pospeševala s propagando in praktičnimi seminarji.

Zaključni predlogi:

Iz navedenega lahko zaključimo naslednje:

Proizvodnji učil in oskrbovanju sol z ucmmi pripomočki so doslej geografi posvečali premalo pozornosti. Z učili se ukvarjajo le posamezniki brez organiziranega sodelovanja. Vprašanje učil smo v glavnem obravnavali le deklarativno, nimamo pa glede njih konkretnih ocen, jasnih stališč in programa glede potrebnih učil.

Zato predlagamo, da se sestavi v okviru Zveze geografskih društev komisija, ki bi prevzela naslednje naloge:

1. Določi naj **osnovna stališča** glede učil:

— glede enotnih izdaj učil za vse vrste šol oziroma glede posebnih učil zlasti za osnovno šolo.

2. Sestavi naj seznam dosedanjih učil a kratko karakteristiko:

— kateri vrsti šol ustrezajo,

— kateri popravki ali dopolnila bi bila potrebna v naslednjih izdajah.

3. Določi naj vsaj okvirni program, katera nova učila bi bila v prihodnjih letih najbolj potrebna.

4. Poišče naj stik s pristojnimi šolskimi organi, založbami in podjetji in skuša doseči:

— soglasje glede sodelovanja geografskih društev v programski politiki in pripravi učil,

— načelno soglasje, da morajo biti vse nove izdaje učil odobrene v sporazumu z ustreznimi organi geografskih društev,

— sporazum, da bodo upoštevana mnenja geografskih društev glede zboljšanja kvalitete učil in priporočila za izdajo novih učil.

5. Daje naj pobudo za čimbolj sistematično obravnavanje učil v geografskih revijah, za demonstracije in ocenjevanje učil na geografskih strokovnih sestankih, seminarjih in razstavah.

6. Izdela naj predlog glede koordinacije med republiškimimi društvi glede priprave učil in skupnih akcij v zgoraj navedenem smislu.

D r o b n e n o v i c e

NAFTA V AFRIKI

Še v letu 1950 je veljalo, da ima Afrika, podobno kot Avstralija, malo nafte. V zadnjih letih pa se vrste odkritja ne le v Severni Afriki ampak tudi v drugih delih kontinenta.

Svetovna proizvodnja nafte je bila v letu 1959 približno 997 milijonov ton, pri tem je bil delež Afrike le 0,7/100. Toda za letošnje leto računajo, da bodo v Sahari načrpali okoli 20 milij. ton in v letu 1963 že 32 milij. ton nafte. S tem se bo delež Afrike v celotni proizvodnji nafte precej dvignil.

V ZAR računajo, da bodo kmalu krili z domačo nafto vse energetske potrebe, zlasti še, ker nimajo dovolj

drugih energetskih virov. V Libiji je že na delu enajst ameriških in pet evropskih družb. Odkrili so veliko naftnih ležišč, med njimi precej takih, ki so v ugodni legi ob Sredozemskem morju. Raziskovanja se z vso naglico nadaljujejo in računajo, da bo Libija že v bližnji prihodnosti pomemben proizvednik nafte. V sosednji Tuniziji pa so doslej naleteli le na zaloge zemeljskega plina pri Cap Bonu. Cenijo jih na 200 milijard m³. V letu 1954 so začeli iz tega vira oskrbovati plinsko omrežje Tunizije. Tunizija je dovolila izgradnjo naftovoda iz Sahare v zaliv Gabes. Za to prejema 15 milijonov novih francoskih frankov, obenem pa upravičeno pričakuje še gospodarski vzpon južnih pokrajin. Velika pa so odkritja v Alžiriji 02. v Sahari.

Francozi so računali, da bi v najkrajšem času lahko krili svoje potrebe in nastopili celo kot izvoznik. V alžirski Sahari naj bi načrpali v letu 1961 že od 18 do 22,5 milijona ton lafte in v letu 1965 že 46 do 51 milijonov ton. V Maroku pa navzlic vsem prizadevanjem produkcija nafte upada. Doslej je bila letna proizvodnja okoli 90.000 ton.

V Francoski ekvatorialni Afriki se je proizvodnja povečala od 143.000 v letu 1957 na 650.000 ton v letu 1959. Ležišča so odkrili tudi v Srednjem Kongu. V Nigeriji so že napolnili prvi tanker z 9000 tonami nafte za Veliko Britanijo. Črpajo jo v delti Nigra, odkrili pa so še tri druga nahajališča. Kongo pozna za sedaj le veliko ležišče oljnih škrljavcev v Lualabi. Pač pa so na meji z Ruando-Urundi blizu jezera Kivu odkrili Velike množine naravnega plina. Zaloge cenijo na 330 milijard m³, od tega je ena petina metana. Tudi v Angoli ni bilo tovrstno iskanje brez uspeha. Tuje družbe, med njimi Standard Oil, imajo koncesije v Portugalski Gvineji.

Nafto pa iščejo tudi v vzhodni in južni Afriki. V Mozambiku je bilo iskanje doslej brezuspešno. Na Madagaskarju so odkrili le malo nafte in nekaj oljnih škrljavcev. Niso pa še odkrili nafte v Britanski Vzhodni Afriki, Etiopiji, Somaliji in Sudanu. V Južnoafriški uniji so odkrili le oljne škrljavce. Leta 1958 pa je začela družba »Natural Oil Exploration Company« z iskanjem v Transvalu, kjer so že večkrat prej opazili naravni plin. Kemična analiza teh plinov daje upanje na globlja nahajališča nafte. V zadnjem času so začeli raziskovati tudi v Jugozahodni Afriki, kjer domnevajo geologi, da leži velika naftna kadunja.

Iz navedenih virov spoznamo, da so največja nahajališča nafte odkrili doslej v Sahari, medtem ko so ostala ležišča še vedno le lokalnega pomena.

M. Radinja

PREBIVALSTVO POLJSKE

Po podatkih poljske statistične publikacije Rocznik Statystyczny 1960 je prebivalstvo Poljske ob koncu leta 1959 znašalo 29.480.000 ljudi, kar pomeni pri 311.730 km² državne površine gostoto 95 ljudi na km². Število prebivalstva je do sredine 1960. leta poskočilo že na 29.800.000 oz. do sredine 1961. leta na 30.300.000 ljudi. Ob koncu leta 1959 je bilo na Poljskem že 22 mest z nad 100.000 prebivalci, med temi tudi 1 milijonsko mesto. Ta mesta so: Warszawa 1.107.000 prebivalcev, Lodz 702.000, Krakow 475.000, Wroclaw 429.000, Poznan 398.000, Gdansk 282.000, Katowice 269.000, Szczecin 266.000, Bydgoszcz 230.000, Zabrze 188.000, Bytom 181.000, Lublin 175.000, Czestohowa 165.000, Chorzow 147.000, Gdynia 147.000, Gliwice 133.000, Sosnowiec 131.000, Radom 130.000, Ruda Slaska 129.000, Bialystok 118.000, Walbrzych 117.000 in Torun 104.000 prebivalcev. Pri tem je zanimivo podčrtati, da se med 22 mesti z nad 100.000 prebivalci samo 2 (Lublin in Bialystok) nahajata vzhodno od Visle in da jih je kar 7, se pravi tretjina v Gornji Sleziji (Katowice, Zabrze, Bytom, Chorzow, Gliwice, Sosnowiec in Ruda Slaska); v Dolnji Sleziji sta 2 mesti z nad 100.000 prebivalci (Wroclaw in Walbrzych), 4 mesta so se naslonila na samo Vislo (Warszawa, Krakow, Bydgoszcz in Torun), 4 najdemo v prostoru med Vislo in Odrom (Lodz, Poznanj, Czestohowa in Radom), 3 mesta pa so pristanišča ob Baltiškem morju (Gdansk, Szczecin in Gdynia). Poudarimo naj še, da se je delež mestnega prebivalstva od 36,9% leta 1950 dvignil na 47,3% leta 1959.

IZ LJUDSKE REPUBLIKE MONGOLIJE

Leta 1960 je v Ulan-Batorju v LR Mongoliji izšla uradna statistična publikacija v mongolskem in ruskem jeziku, iz katere povzemamo nekaj glavnih podatkov. Tako se je prebivalstvo te dežele, ki meri 1.535.000 km², od leta 1918, ko je bilo 647.500 ljudi, povzpelo do leta 1958 na 884.800 prebivalcev, kar po-

meni, da živi povprečno 0,58 ljudi na 1 km². Leta 1956 je prebivalo v deželi tudi 16.200 Kitajcev in 13.400 Rusov. Do leta 1960 se je po cenitvah število prebivalcev že povzpelo na 900.000 ljudi. Glavno mesto Ulan-Bator je leta 1959 štelo 164.000 prebivalcev. Pa še nekaj števil o stanju živinoreje: leta 1958 so našli v LR Mongoliji 12.579.900 ovac, 5.594.200 koz, 1.954.800 glav goveda, 2.449.300 konj, 864.400 kamel, skupaj torej 23.442.600 glav živine, kar pomeni ca. 26 glav na prebivalca.

PROIZVODNJA ZEL. RUDE V INDIJI

Indija je leta 1958 pridobila 41,5 milijona ton premoga in 5,4 milijona ton železove rude. Proizvodnja jekla (misli se na surovo jeklo) je v letih 1951/1955 znašala 1,6 milijona ton, medtem ko se je do leta 1961 povzpela že na 6 milijonov ton. V tej dobi so namreč poleg starih podjetij kot Tata Iron and Steel Company, Indian Iron and Steel Company in Mysore Iron and Steel začele obratovati tudi 3 nove državne železarnice, tako Rourkela, zgrajena z nemško pomočjo, Bhilhi, nastala ob ruski, Durgapur pa ob angleški pomoči. Vse tri se nahajajo v SV delu Indije, bogatem s premogom in železom. Še primerjava s številom prebivalstva: leta 1955, ko je Indija štela 382 milijonov ljudi, je prišlo 6 kg jekla na osebo (v Zahodni Nemčiji 319 kg jekla na osebo). T. Š.

RUDNO BOGASTVO ALŽIRIJE

Alžirsko ozemlje, ki spada pod direktno francosko upravo vsebuje marsikatero rudno bogastvo. V večji meri primanjkuje v Alžiriji črnega premoga. Manjša ležišča so le v okolici Kenadsa, 600 km oddaljena od obale. Večja so ležišča rjavega premoga in lignita, vendar sedanja proizvodnja še ne zadošča domačim potrebam. Primanjkljaj krije Alžirija z uvozom premoga iz Posaarja.

Zelo pomembna je Alžirija zdaj zaradi živosrebrne in bakrove rude ter antimona, žvepla, srebra, grafitu, nafte in kremenčevega peska. Daleč najpomembnejša pa so nahajališča železove rude, nafte in fosfatov. Železova ruda je odlične kakovosti, saj vsebuje 50% železa. Celotne rezerve so doslej ocenili na 150 milijonov ton. Vendar nain ta številka še vedno ne pokaže realnih zalog, ker so strokovnjaki zadnje čase odkrili še bogate rezerve. Rudo kopljejo v kraju Oneuza, Beni Saf in Miliani.

Alžirija, kot nekateri drugi njeni sosedje, posedujejo tudi ogromna nahajališča fosfatov, katerih zaloge cenijo na eno milijardo ton. Fosfati se nahajajo v mezoozojskih apnenicah, v vzhodnem delu Alžirije.

Izrednega pomena so naftna polja z zemeljskim plinom. Nafta se nahaja v globini 3300 m. Polja so pod strogim vojaškim nadzorstvom. 35% proizvodnje je v rokah francoskih družb. Močno pa se uveljavljajo v zadnjem času angleške in ameriške družbe. Leta 1956 je bilo na površini 668.300 km² naftnih polj zaposlenih 7000 ljudi; strokovnjakov, inženirjev, tehnikov in delavcev. Do leta 1959 so postavili 55 vrtin. Zaloge nafte pri Hassi Messandu cenijo na 450 milijonov ton, pri Edjele na 35 milijonov in pri Zarzaitine na 75 milijonov ton. Iz kraja Hassi er Rumel so speljani naftovodi, močno zastraženi, k Sredozemskemu morju. Zgradile so jih tuje družbe.

Do sedaj vloženi francoski kapital je znašal več kot 200.000 milijard dinarjev. Dobiček pa pričakujejo šele v letu 1965. Zgradili so namreč številne nove ceste, letališča, moderna naselja za doseljence in pa naftovode. Najbolj znano moderno naselje Hassi Messaïnd, ki leži 640 km južno od Alžira šteje 5000 ljudi.

Ruža Seliškar

Književnost

Popravki v diafilmih »Jugoslovanska Koroška«,
»Dolenjska«, »Krška kotlina«

V jeseni 1961 smo dobili v roke diafilme »Jugoslovanska Koroška«, »Dolenjska«, »Krška kotlina« in »Gornja Savinjska dolina«, ki jih je izdelal Sava film v Ljubljani decembra 1960. Scenariji in posnetki za te diafilme so bili napravljeni v prejšnjih letih, pregledali so jih recenzenti, toda pred serijsko izdelavo jih Zavod za šolski in poučni film ni dal avtorjem v korekturo. Zato so nastale napake, na katere bi radi opozorili koristnike teh filmov. Zavodu so po dogovoru izročili barvne posnetke, ki pa so jih priredili in razmnožili v črno-beli tehniki. Zato so nekatere karte izmaličeni: in legende neuporabne, tudi tiste, ki jih pri reprodukcijah niso odrezali.

»Jugoslovanska Koroška«: stran 2, si. 4. geološka karta. V legendi so zamenjane »magmatske kamenine* / »metainorfne in paleozojske kamenine«. Stran 3, si. 5 — reliefna karta: legenda ne ustreza karti. Str. 6, si. 16, »podolje« je spremenjeno v »podelje«, si. IS: ne Polane, ampak pravilno Poljana. Str. 7, si. 22: pod Peco je skopanih okoli 430 km rovov in ne 45 km. Str. 8, si. 26: pod to sliko z naslovom »Pokrajina v povirju Meže 7. Uršljo goro v ozadju« je v diafilmu prikazana Igla v Gornji Savinjski dolini. Str. 10, si. 34: tovarna celuloze je predvidena v Spodnji Mislinjski in ne v spodnji Mežiški dolini.

»Dolenjska«; Str. 2, si. 4: prvi stavek naj se pravilno glasi: »Dolenjska... leži med Posavskimi hribi

in visokimi dinarskimi gorovji«. Str. 3, si. 5, popravi »vrh Čateške gore pri Zagradcu« v »vrh Čateške gore pri Čatežu« (ali Moravčah). Str. 5, si. 12, popravi »najvišja kotanja te vrste« v »največja kotanja te vrste«. Str. 10, karta 33 »Krška kotlina« je prirejena po A. Melik, Posavska Slovenija, priloga 11, str. 320. Tam je legenda, ki v diafilmu ni jasna.

»Krška kotlina«. Str. 2. za si. 4 — geološko-geomorfološko karto velja isto kot za enako karto v diafilmu o Dolenjski. Str. 5, si. 13 — Karta novomeškega okraja v srednjem veku je povzeta po M. Kosu, Zčetki Novega mesta, Kronika. II, Ljubljana 1954. str. 173. Tam je razvidna legenda, ki v diafilmu delno manjka. Str. 8, si. 25 — karta zemljiške izrabe v vzhodni Krški kotlini je povzeta po A. Meliku, Posavska Slovenija, podoba 115, str. 309. Tu je razvidna legenda.

• Ivan Gains

»Gornja Savinjska dolina«. Str. 2, 6. slika, 9. vrsta: pravilno — »se dolina prelomi in se v več 100 m visoki skalni stopnji...«; str. 3, 8. slika: naslov k sliki je pravilno »Spreminjanje narave v povirju Savinje in ledena doba«; str. 4, 10. slika, 3. vrsta: »Igla je zajeda med...«; str. 5, 13. slika, 2. vrsta: »Središče te prijazne gorske vasice je okrog cerkve...«; str. 9, 25. slika, 7. vrsta: »Leži le 2 km stran od Radmirja, križišča obsavinjske ceste in ceste čez Gornji grad in Črnelec na Ljubljano«.

»Drago Meze

Društvene vesti

VI. KONGRES GEOGRAFOV FLRJ V LJUBLJANI

Od 27. septembra do 5. oktobra 1961 je bil v Sloveniji VI. kongres jugoslovanskih geografov, ki ga je organiziralo Geografsko društvo Slovenije pod pokroviteljstvom Sveta za znanost LRS. Prvi del kongresa je bil v Ljubljani od 27. do 30. septembra, drugi del kongresa pa je obsegal petdnevno ekskurzijo v SV Slovenijo.

Predsednik Izvršnega odbora Zveze geografskih društev FLRJ univ. prof. dr. S. Ilešič je otvoril VI. kongres jugoslovanskih geografov, med gosti pa je imel priložnost pozdraviti podpredsednika IS LS LRS in predsednika Sveta za znanost dr. J. Vilfana, zastopnika Geografskega inštituta JLA generalmajorja D. Petroviča, zastopnika Sveta za šolstvo LRS tov. B. Lipužiča in druge. Od zunanjih gostov so bili: predsednik Poljskega geografskega društva univ. prof. dr. Jerzy Kondracky, univ. prof. dr. André Blanc iz Nancyja, zadnje dneve pa je prisostvoval kongresu še univ. prof. dr. W. Hartke iz Munchena.

V krajšem govoru je udeležence pozdravil tudi podpredsednik republiškega Izvršnega sveta dr. Joža Vilfan; v njem je izrazil željo po aktivnem sodelovanju geografov v proučevanju problemov naših komun.

Najpomembnejši referat prvega dne kongresa je brez dvoma: »Položaj in naloge geografske znanosti v FLRJ«, ki ga je podal prof. S. Ilešič in ki je v marsičem dajal ton celotnemu delovnemu poteku VI. kongresa. Referent se ni dotaknil samo splošnih dejstev o položaju in vlogi geografske znanosti pri nas, ampak je v svojih razglabljanjih prohrl v samo jedro slabosti, ki preprečujejo, da naša znanost še ni postala tisto, kar bi morala biti: pomemben družbeni činitelj v razvoju socialistične družbe. Vzroki za to pa niso

samo v nas geografi, temveč cesto tudi v družbi. Naloga geografije naj ho v bodoče tudi v sistematičnem in organiziranem poučevanju geografskih problemov v naših pokrajinah. Se poseben poudarek je referat dal misli, da se naj v bodoče vsa znanstvena geografska dela usmerijo v proučevanje in reševanje problemov, ki so aktualni v našem gospodarskem in družbenem življenju.

Na prvem plenarnem sestanku je spregovoril še nestor slovenskih geografov akademik in univ. prof. dr. A. Melik: „0 nekaterih geografskih problemih Slovenije“. Referat je bil zgrajen na predpostavki, da so vsem udeležencem glavne geografske karakteristike poznane, zato se je prof. Melik omejil na geografske probleme Slovenije, ki naj postanejo predmet smotrnejšega proučevanja slovenskih geografov: Problemi narodnih manjšin, vprašanja naših ekonomskih izseljencev, proučitev prirodnih in geografskih regij Slovenije. Hvaležno in odgovorno delo čaka klimatologe pri proučevanju prepletanja alpskih, mediteranskih in celinskih klimatskih faktorjev. Pred geomorfologiji stoji proučitev geneze naših reliefnih oblik, ki jih bo mogoče razložiti tudi s pomočjo študija paleoklimatologije. V deželi, kjer se je rodila krasologija, je še vedno polno odprtih vprašanj o krasu, na katera naj odgovorijo sistematična raziskovanja naših geomorfologov. Rezultati geografskih raziskovanj naj pomagajo premostiti številne težave našim gospodarstvenikom, ki želijo vključiti kraška polja v hidroenergetski sistem. V času, ko prehajamo od individualnega k skupnemu gospodarjenju tudi v kmetijstvu, je vse bolj kričeča potreba proučitve geneze socialne strukture našega podeželja in izrabe zemljišč. Mesta in njihovi odnosi do regije odpirajo geografom zanimivo problematiko znanstvenega proučevanja, katerega rezultati naj koristno služijo urba-

nistom, regionalnim planerjem in sociologom. Zdi se mi, da ne *ho* odveč, oe zapišem, da Melilcov referat ni samo navadno poročilo na kongresu, ampak je pomemben manifest delovnega programa.

Popoldne prvega dne kongresa so si delegati pod strokovnim vodstvom dr. V. Kokoleta in univ. predavatelja I. Vrišerja ogledali Ljubljano in njeno okolico. Obiskali so tudi spomenik pri Urhu in v poznih popoldanskih urah se Muzej NOB.

Popoldanski del drugega dne kongresa se je začel s plenarnim sestankom, kjer je bil na dnevnem redu referat: Koncept geografije. Referat, ki naj bi služil za osnovo diskusiji, je podal doc. dr. Djurič iz Beograda, in ga je referent izdelal na osnovi rezultatov simpozija o konceptu geografije, ki je bil februarja 1961 v Ljubljani. Oprt s številnimi novimi in neizpodbitnimi dejstvi je ponovno podčrtal, da je geografija enotna znanstvena disciplina, katere naloga je, da sintetično proučuje predmete in njihove pojavne oblike v prostoru in času ter v njihovi medsebojni vzročni povezanosti. Res je, da je Bila diskusija živahna, res pa je tudi, da so se nekateri diskutanti precej oddaljili od same teme razpravljanja. Posamezniki so se pojavljali s težnjami za odpravo imena „geografija“, kot da bi samo v imenu „tičalo vso zlo“, ki je prizadelo našo vedo. In če so se nekateri trkali na prsa s tem, da so marksisti, pa so v svojih razmišljanjih pokazali prav malo ali celo nič smisla za osnovne zakonitosti materialistične dialektike. Zdi se mi, da je ostala po vsem tem razpravljanju še vrsta odprtih vprašanj, na katera naj odgovore dela in nesebična prizadevanja naših geografov na tistih temeljih, ki jih je začrtal VI. kongres.

Tem: Geografija in turizem je bilo posvečeno dopoldne tretjega dne kongresa. Načelno problematiko odnosov med geografijo in turizmom ter vlogo geografije pri proučevanju turizma so se dotaknili trije referati (*J. Planina, Z. Jovičič in V. Blašković*), medtem ko pa sta referata *M. Žagarja in S. Žuljica* prikazala konkretno vlogo geografije pri proučevanju turizma. Če nam je prvi referat podal karakteristiko turizma v LBS (prehodni, ekscentrični, izletniški in nedeljski turizem in smeri gibanja turistov), pa nam je Žuljicev referat prikazal metodologijo geografske interpretacije turističnih možnosti ob primeru Plitvičkih jezer.

V četrtek in petek popoldne ter v soboto dopoldne je kongres delal v dveh sekcijah: v sekciji za prirodno geografijo in v sekciji za družbeno geografijo z ekonomsko geografijo.

V sekciji za prirodno geografijo je bilo prebranih 12 referatov. Tudi na tem kongresu so prišla ponovno v ospredje vprašanja geneze kraških oblik. Pozornost je pa vzbudil referat dr. Gamsa, ker ni imel samo znanstvenoteoretskih pretenzij, ki bi naj obogatile kraško geomorfologijo, temveč je prikazal tudi možnosti, kako je mogoče slepe doline izkoristiti za vodne bazene. Zanimiv, pa tudi problematičen — kakor je pokazala diskusija — je bil tudi Baučičev referat o ponikvah kot specifičnih oblikah „pokritega krasa“ in v katerem pripisuje sipkemu materialu pomembno vlogo opri izoblikovanju konkavnih kraških oblik.

Tudi kvartarno geomorfologijo so zajeli trije referati (*Sifrer, Markovič in Radinja*). V njih so referati nakazali metode in cilje proučevanja kvartarnih oblik in procesov, obenem pa so posamezni avtorji prikazali tudi pomanjkljivosti v dosedanjih metodah del.

S klimatološko problematiko so nastopili na kongresu trije referenti. V ospredje je stopil Ridjanovec referat (Problem odrejanja snežne meje), ki ga je zgradil na podlagi terenskih opazovanj na Orienu, ki pa je bil dejansko geomorfološkega značaja. D. Furlan (Koledar vremena v Sloveniji) je spregovoril o novih metodah klimatološkega proučevanja, kjer stopa vedno bolj v ospredje vrednost singularitet.

V okviru te sekcije je dva referata prebral dr. Sretenovic, tako o problemih kartografskega upodabljanja kraške hidrografije kot o konceptu nacionalnega atasa FT.R.T. ki je v pripravah za izdajo.

V sekciji za antropogeografijo z ekonomsko geografijo so bili prvi dan na programu referati o problemih regije in regionalne gravitacije ter geografski problemi komun. Dr. Veliko Rogič je nastopil s fizionomsko in funkcionalno regionalizacijo Hrvatske, ki je ponovilo sprožila vrsto problemov, ki se pojavljajo pri poizkusih posameznih regionalizacij. Zanimanje je sprožil (udi referat dr. Klemenčiča: O problemih in metodah proučevanja vsakodnevnega potovanja delovne sile od doma na delo in nazaj. Ob tej priložnosti so se pojavila številna vprašanja, na katera mora dati izčrpen odgovor samo geograf. Takšna, danes tako aktualna vprašanja, so elementarnega pomena za gospodarsko in urbanistično načrtovanje.

Petrovičev referat je prikazal delo geografov pri proučevanju razpadanja starih gravitacijskih območij, ki so bila osnova upravnim in političnim enotam in pri proučevanju nastajanja novih gravitacijskih področij, ki jih ustvarjajo procesi ekonomskega in upravnega razvoja posameznih mest. Študije te vrste naj dajo osnovo novi upravno-politični razdelitvi Jugoslavije.

O migracijskih problemih so spregovorili trije referenti. Dr. Crkvenčič je govoril o migracijah prebivalstva na Hrvatskem v zadnjih slo letih, ko ni šlo samo za gibanja prebivalcev iz podeželja v mesta, ampak tudi iz Primorja v notranjost ter od zahoda proti vzhodu. Referat Lehana nam je pokazal vlogo sklepanja zakonov v depopulaciji hribovskih naselij v Sloveniji. Izselsjevanje Turkov iz Makedonije po drugi svetovni vojni pa je prikazal M. Panov. Diskusija je samo obogatila motive, ki so sprožili izselsjevanje iz Makedonije. Posledice migracij je obravnaval dr. Trifunovski: v Makedoniji je v zadnjih dvesto letih bilo opuščenih blizu 290 kmečkih naselij, od katerih jih je kar 70% v zahodnem in severozahodnem delu LR Makedonije.

O geografskih problemih proučevanja naselij sta spregovorila še prof. Kostič in dr. Bakaršič, ki je proučil nekatere vplive družbenega razvoja na fiziognomijo in prostorni razvoj bosanskih in hercegovskih mest. Posebno zanimanje je vzbudil Friganovičev referat o dalmatinskih arhivih, Id so zbrani v Splitu in Dubrovniku, v Zadru in na Rijeki; koristno jih morejo uporabljati tudi geografi, če hočejo pravilno tolmačiti razvojne faze v procesu rasti primorskih mest. S pridom se jih bomo posluževali tudi za druge proučitve v notranjosti Bosne in Srbije.

Četrti dan popoldne so se delegati spet zbrali na plenarnem zasedanju, ki je obravnavalo pouk geografije. Prof. Kompore je prebral referat: Problemi pouka geografije, prof. Kurtek iz Zagreba pa je posredoval plenumu svoja razmišljanja o problemih prehoda učencev iz osnovne šole v gimnazijo. Zdi se mi, da je bilo diskusije vse premalo o aktualnih problemih, ki sta jih nakazala oba referenta.

Mislim, da bo v prihodnji nujno potrebno postavljati problematiko pouka geografije bolj v ospredje.

Tu končno ne smem mimo ugotovitve, da je bilo na kongresu prebranih tudi nekaj referatov, ki še niso povsem dozoreli za obravnavanje na tako visokem nivoju, kot ga zahteva kongres jugoslovanskih geografov.

Med kongresom je bila razstava: Delo in uspehi slovenskih geografov. Naj zapišem, da je bilo za to razstavo zbranega toliko dracocnega gradiva, da bi bila res škoda, če ga ne bi uporabili za najrazličnejše analize slovenskega geografskega društva, saj bi mogle takšne analize imeti svojo zgodovinsko vrednost.

Na petdnevno ekskurzijo je odšlo blizu sto udeležencev kongresa. Vsi delegati kongresa so dobili opis poti ekskurzije, tako da so se mogli že pred njo seznaniti s problematiko in z značilnostmi pokrajin, skozi katere je ekskurzija VI. kongresa potekala. Poleg tega pa so bili se v vsakem avtobusu po trije strokovni vodniki, ki so sproti opozarjali na karakteristike naselij in pokrajin.

Organizacija kongresa je bila skrbna. Pohvaliti moramo prav vse člane številnih komisij GDS, ki so delale za priprave VI. kongresa. Se prav posebno zahvalo pa zaslužijo posamezni člani komisij, ki jim ni bilo žal žrtvovati nekaj mesecev dela, ko so se morali posvetiti tehničnim in organizacijskim pripravam kongresa. Številni mlajši člani GDS so ob podpori starejših in izkušenih kolegov odlično prestali precej hudo preizkušnjo.

Kongres je za nami! Marsikdo se je že oddahnil od naporenega dela. Toda pravo delo se šele začinja! Uresničiti je treba velike in pomembne naloge, ki jih je kongres postavil pred vse jugoslovanske geografe. Naše delo naj opraviči naše tendence o vlogi geografije v sklopu družbenih in naravoslovnih ved kot pomembne znanstvene discipline. Želim le, da bi tudi v bodoče prevladovalo med geografi tako delovno in tovariško vzdušje, kakršno je bilo v predkongresnih in v kongresnih dneh.

M. N.

RESOLUCIJA

VI. KONGRESA GEOGRAFOV FLRJ

VI. kongres geografov FLRJ je ob referatih in diskusiji o položaju in nalogah geografije v FLRJ, o konceptu geografije, o geografiji in turizmu ter o vlogi geografije na plenarnih sestankih, in ob večjem številu referatov o različnih problemih v sekcijah za fizikalno geografijo in antropogeografijo z ekonomsko geografijo prišel do naslednjih rezultatov:

I.

Kongres ugotavlja, da hitre in bistvene spremembe v geografski stvarnosti in povezovanje sveta večajo potrebo po geografskem znanju in zahtevajo prilagajanje konceptov naše stroke, razvijanje in izpopolnjevanje njene metode, zato se priporoča vsem geografskim ustanovam in organizacijam, da tudi v bodoče razčiščujejo pojme o predmetu in metodah geografske vede, da bi se s tem kar najbolj jasno določilo njeno mesto v sistemu organizacije znanstveno-raziskovalnega dela v FLRJ. Pri tem moramo izhajati s stališča da je naloga geografije proučevanje celotne svetovne stvarnosti in njenih posameznih elementov v medsebojni vzročni in funkcionalni povezanosti. Zvezi geografskih društev se priporoča, da na podlagi predloženega dela in v okviru danih možnosti pripravi posebno publikacijo o problemih geografije v FLRJ,

II.

Kongres misli, da se jo tudi v bodoče treba truditi, da se bodo vsi oni kompleksni geografski problemi, ki so važni za razvoj gospodarstva, začeli sistematično raziskovati z vidika vse države, in ki so bili že pred VI. kongresom predlagani za zvezni program znanstveno-raziskovalnega dela. Ti so: proučevanje problema regije in regionalizacije, proučevanje krasa kot kompleksne oblike geografske sredine, proučevanje erozije zemljišč, proučevanje agrarnih struktur in agrarnih pokrajin, vključno kartiranje izkoriščanja zemljišč, proučevanje urbanističnih naselij, proučevanje problemov funkcionalne klasifikacije naselij, proučevanje populacijskih specialno sodobnih migracijskih problemov in pripravljane nacionalnega atlasa Jugoslavije.

Poleg tega se priporoča Zvezi geografskih društev, da najde oblike, po katerih bi se moglo, koordinirano za vso državo, začeti s proučevanjem nekaterih problemov, ki so jih ponovno krepkeje poudarili na VI. kongresu: problemi geografskega proučevanja turizma, problemi kvartarne geomorfologije in problemi geografske terminologije.

III.

Ker se organizacija dela po specialnih komisijah Zveze geografskih društev v danih pogojih ni pokazala za dovolj učinkovito, je kongres mnenja, da bi se komisije, za katere so bile dane pobude na kongresu, ne sestavile preje, dokler Zveza geografskih društev ne bi organizirala predhodnih simpozijev, na katerih bi se bolj konkretno določile naloge in izdelali podrobni programi. Kongres priporoča Zvezi, da na tak način pripravi delo morebitnih komisij za probleme geografskega proučevanja turizma, za kvartarno geomorfologijo in za geografsko terminologijo. Komisije, ki že obstajajo, bodo nadaljevale svoje delo, toda uporabljale bodo prav tako način dobro pripravljenih sestankov simpozionalnega značaja. Med njimi je potrebno posvetiti prvenstveno pažnjo komisiji za probleme regije, tako da se v njeno delovno področje vključi tudi vsa geografska problematika naših komun kakor tudi problemi nerazvitih področij v FLRJ.

Zaradi čim učinkovitejše koordinacije dela zgoraj omenjenih in vseh dragih problemov, ki so značilni za vnašanje geografije v našo stvarnost, priporoča kongres Zvezi geografskih društev, da v svojem okviru ustanovi s to nalogo poseben komite, republiškim društvom pa, da delo tega komiteja s svojimi sredstvi denarno omogočijo.

IV.

Ker je samo izvajanje konkretnih znanstveno-raziskovalnih del, posebno pa vse bolj potrebnih del ekipnega značaja, v našem sistemu organizacije znanstveno-raziskovalnega dela naloga znanstvenih inštitutov, predlaga kongres, da se zaradi koordinacije dela v sodobnih problemih za vso državo da pobuda za ustanovitev Zveze geografskih inštitutov FLRJ.

V.

Izvršnemu odboru Zveze geografskih društev se priporoča, da spremlja razvoj v organizaciji znanstvenega dela, da skrbi za interese geografske vede in za uresničitev njenih nalog. Za ta cilj naj republiška društva tesno sodelujejo z Zvezo.

VI.

a) Geografska društva naj tesno sodelujejo z zavodi za proučevanje šolskih vprašanj v sistematičnem proučevanju

uresničitve novih učnih načrtov in programov v osnovni šoli in gimnaziji in v natančnem proučevanju stanja geografskega pouka.

b) Zveza geografskih društev mora zahtevati, da dobi geografija v učnem načrtu gimnazije najmanj osem ur, po dve uri v vsakem razredu.

c) Takoj je treba proučiti pouk geografije na strokovnih šolah in z zaključki seznaniti prosvetne organe.

č) Vso pažnjo je treba posvetiti aktivnim učnim metodam in terenskemu pouku.

d) Pospešiti je treba priprave za objektivno ocenjevanje Učencev s testi, quizi, anketami itd.

e) Treba je analizirati dosedanja geografska učila in sestaviti vsaj okvirni program za izdajanje geografskih učnih pripomočkov.

f) S sodelovanjem z Zveznim zavodom za proučevanje šolskih in prosvetnih vprašanj je treba določiti principe sodobnih geografskih učbenikov.

g) Zveza geografskih društev mora proučiti sedanje študijske programe višjih pedagoških šol in univerz in problem izobraževanja učiteljev geografije za osnovne šole in šole druge stopnje.

h) Geografska društva morajo posvetiti vso pažnjo strokovnemu in didaktičnemu izpopolnjevanju učiteljev.

GEOGRAFSKI SEMINAR NA MIRNI GORI

Podružnica Geografskega društva v Novem mestu je 8. in 9. aprila 1961 organizirala dvodnevni seminar, ki je bil hkrati povezan z občnim zborom podružnice za I. 1961.

Na programu je bilo:

1. Poročilo o delu podružnice v letu 1960 in izvolitev novega odbora za leto 1961.
2. Dnevno gibanje prebivalstva v okraju Novo mesto (prof. Rudi Piletič).
3. Gibanje prebivalstva v Novem mestu (prof. Dobovšek Marjan).
4. Perspektivni plan okraja Novo mesto (Marko Ivanetič — načelnik planskega oddelka).
5. Problemi učnega načrta geografije v 6 razredu osn. šole (prof. Kovač Mile).
6. Geograf na terenu: navodila za ekskurzijsko delo (prof. Dobovšek Marjan).

O delu podružnice, ki je temeljilo predvsem v pripravah na geografski republiški seminar v Novem mestu in o pripravi geografskih učil za razstavo v mesecu oktobru, je izročal načelnik prof. Kovač. Blagajnik prof. Serajnik Beno je omenil težave, ki jih imajo v zvezi s članarino.

Za leto 1961 je bil izvoljen naslednji odbor:
načelnik: prof. Kovač Bogomil,
tajnik: prof. Črtalič Nada,
blagajnik: Serajnik Beno.
Člana odbora: prof. Dobovšek Marjan in prof. Piletič Rudi.

Na občnem zboru je bil sprejet sklep, da bo prihodnji seminar v Posavju. Člani podružnice bodo pripravili opis geografskih ekskurzij na celotnem področju okraja, predvsem za potrebe šole.

Prof. Piletič in Dobovšek sta referirala o rasti in o dnevnem gibanju delovne sile v novomeškem okraju v zvezi s prihodom na delovno mesto. V dosednji industrializaciji izstopajo predvsem tri področja: posavsko, novomeško in belokranjsko (t.j. črnomaljsko-metliško).

Oddaljenost, slabe prometne zveze, problem podelavca — polkmeta, so cesto vzroki majhne storilnosti, številnih poškodb in fluktuacije. Precejšnji del delovne sile pa dnevno

še odhaja na delo izven okraja predvsem v trebanjski in brežiški smeri.

Tovariš Ivanetič Marko je v izčrpnem referatu podal perspektivni plan gospodarskega razvoja novomeškega okraja v naslednjih petih letih, tako na področju industrije kakor tudi kmetijstva. Močno je podčrtal spremembe v razvoju kmetijstva, kjer naj bi s socializacijo tega sektorja dosegli videz uspeha. V hektarskih donosih naj bi dosegli evropsko povprečje. V okraju so zelo dobri pogoji za razvoj živinoreje, sadjarstva, vinogradništva ter dobri pogoji za gojitev hmelja in sladkorne pese.

Na področju okraja bodo zgrajeni novi industrijski obrati, zlasti nad Bršljinom in Stražo (tovarna stekla, elektroindustrija). Mnogi dosednji obrati pa bodo svojo proizvodnjo povečali. Okraj bo tako dobil po poklicni strukturi prebivalstva industrijsko-kmetijski značaj.

Referatu je sledila zelo živahna diskusija. Na ekskurziji, ki jo je vodil prof. Dobovšek, so se udeleženci seznanili z Msem, kar mora geograf vedeti in pripraviti za dobro izvedbo ekskurzije.
Bogomir Kovač

POROČILO O GEOGRAFSKEM KROŽKU NA CELJSKI GIMNAZIJI V SOLSKEM LETU 1960/1961

V šolskem letu 1960/61 je geografski krožek nadaljeval z geografskimi predavanji. Sestajal se je vsak četrtek ob 6.30 v fizikalni predavalnici. Predavatelji so svoja predavanja vedno ilustrirali z barvnimi slikami, diapozitivi ali grafikoni. V prvem semestru se je predavanj udeleževalo povprečno 50 dijakov, v drugem pa okrog 30. Dijaški odbor geografskega krožka sta sestavljala: Ludvik Kranjc (3.f) — predsednik in Friderik Kralj (3.f) — tehnični vodja.

Letos so bila nu vrsti naslednja predavanja:
Alžirsko osvobodilno gibanje — Irena Eineršič, 4.f;
Rim in olimpiada — Franc Skerbinek, 4.d;
Brazilija — Rudolf Avguštin, 4.e;
Kenija in osvobodilne težnje Afričanov — Allan Angote, črnski študent iz Kenije;
Popotni vtisi iz Grčije — Rastko Hribovšek, 2.f;
Vtisi iz Makedonije — Milan Gorjanc, 3.c;
Glavna mesta evropskih držav (1. in 2. del) — Ludvik Kranjc in Friderik Kralj, oba i/ 3.f;
Popotni vtisi iz Sovjetske zveze (1. in 2. del) — Franček Knafeljc, predsednik občinskega komiteja I.MS, Celje;
Indokina — Rudolf Avguštin, 4.e;
Odkritje Avstralije in avstralski staroselci — Ferdo Smola, 4.e;
Perzija — Erika Fišer, 3.c;
Meteorološka opazovanja — Marjetica Kmecl, 1.a;
Vulkani — Stanislav Pejovnik, 1.b;
Južnoafriška unija — Karel Marinšek, 1.b;
Z jahto po južnem Jadranu — Vitko Roš, študent arhitekture;
Pariz — Marija Kopač, 2.e;
Naše osončje — Milena Lainpret, 1.c;
Nastajanje zvezd in galaksij — Ioris Orel, 4.b;
Nastajanje nove snovi v vesolju — Boris Orel, 4.b;
Svetovno gospodarstvo od 1851—1951 — Franc Pivec, 3.f;
Vzpon na Trisul — Ciril Debeljak, član himalajske ekspedicije;
Problematika energetskih virov v bodočnosti — Aloizij Terče, 3.f;
Pot miru tov. Tita po afriških deželah — Albin Bubič, 2.f;
Popotni vtisi iz Italije — Rastko Hribovšek, 2.f;
Turistične zanimivosti Jugoslavije — Rudolf Avguštin, 4.e;
Križem krašem po ZDA — Ferdo Smola in Rudolf Avguštin, 4.e.

Poverjenik geografskega krožka:
prof. Zvezdana Knez-Šterbenc

Predilnice — tkalnice — barvarne — tiskarna — apreture

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA

Maribor, Kraljeviča Marka 19

Proizvaja

bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hlačevino, bombažne in umetno-svilene podloge, klote, flanele za srajce in pižame, tiskanine iz bombaža in stanične volne, blago za zavese ter vse vrste popelinov in cefirjev.

Izvaža:

klote, svilene serže, popeline, cefirje ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke ter sukance za šivanje.

Uvaža:

surovine za barve, kemikalije, utenzilije, stroje itd.

Vsi naši izdelki so znani po izredno dobri kvaliteti in nizkih cenah

Investitorji in zasebniki pozor!

LIVARNA IN TOVARNA STROJEV

Hoče pri Mariboru

ima v proizvodnem programu za leto 1962 med ostalim tudi novo proizvodnjo **s o b n i h p e č i**, ki so trajno goreče, keramične in prenosne na cirkulacijo toplega zraka.

Pri nakupu sobnih peči pazite na znamko EKO-TERMO 1000, ki so moderne, ekonomične, poceni in lepe.

Za naročila se priporoča:

„Livarna in tovarna strojev Hoče pri Mariboru“

Tkanina — galanterija — Celje

Trgovsko podjetje s tekstilom na veliko

C E L J E — Stanetova ulica

v a m n u d i

v veliki izbiri in po konkurenčnih cenah najrazličnejše
tekstilno in galanterijsko blago,

Trgovsko podjetje

AGROPROMET

C E L J E

odkupi vse kmetijske pridelke
in oskrbuje potrošnike.

Cene konkurenčne, postrežba solidna

Trgovsko podjetje na debelo in drobno

USNJE CELJE

naproša interesenta, da si ogledajo naše
zaloge v poslovalnicah

USNJE in TAPETA

na Trgn V. kongresa 6 ter poslovalnice
PODPLAT v Stanetovi ulici

Cene konkurenčne, postrežba solidna

„ M e i & a ”

Mehanična tkalnica Celje, Ipavčeva 22

Prvovrstne popeline za ženske obleke in bluže, moške
srajce, inlete, damaste, kanafase itd.

i z d e l u j e M E T K A

Cene konkurenčne — postrežba točna in solidna!
Za cenjena naročila se priporoča delovni kolektiv!